

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΧΡΟΝΙΑ Δ'. ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1930 — ΤΕΥΧΟΣ Β'

ΑΠΟ ΚΕΙΝΑ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΑΝ

«Πανταχῆ δὲ δύσπογμα»

Αἶσχ. — «Προμηθεὺς». 198 —

Ἄνασταίτωσα τὰ συρτάρια ἑνὸς παλαιοῦ μου γραφείου γιὰ κάποιο ἔγγραφο. Ἡ σκόνη τοῦ χρόνου εἶχε κοσμήσει διάφορα χαρτιά ἐκεῖ μέσα, γράμματα, κάρτες, λογαρισμούς, ἔντυπα, ἀποδείξεις, ἀνεξόφλητα συναλλάγματα, ἕνα σωρὸ ξεχασμένες ἱστορίες—καὶ μὲ τὸ διάβασμά τους λησμόνησα αὐτὸ πὸν ζητοῦσα...

Τὶ ἀμέριμα χρόνια! Τὶ ἐγωϊσμός! Μιὰ πεποίθηση ἀκλόνητη γιὰ τὴν ἐπιτυχία. Κανένα σκουλίκι ἀμφιβολίας. Οἱ πόνοι ἐπιπόλαιοι, ἄβαθοι, ἔτοιμοι, νὰ δώσουν τὴ θέση τους στὴ χαρά. Παράξενο ὅμως! Ἄβαθη κι' ἡ χαρά, ἐπιπόλαιοι κι' αὐτὴ. Μιὰ ἀσυνέπεια πέρα ὡς πέρα! Τὶ σπατάλη! Τὶ ἀνατροπὴ! Σήμερα ἡ ἀμφιβολία ἔφθασε σὲ σημεῖο νὰ σβύσει καὶ τὴν τελευταία ἐνισχυτικὴ χίμαιρα, τὴν ἐλπίδα!.. Νὰ μπορούσε νὰ ξαναρχίσει ὅ,τι πέρασε!.. Τὸ πικρὸ δάκρυ τῆς μνήμης ἐξαμύζεται περιφρονημένο ἀπὸ τὴ νειότη δίχως ν' ἀφίσει κανένα δίδαγμα, κι' ὁ νόμος θὰ ἐξακολουθεῖ ὁ ἴδιος γιὰ ὅλους.

Ἄνάμεσα στὰ σκονισμένα χαρτιά, μιὰ παλιὰ, πολὺ παλιὰ φωτογραφία. Ἀπογοητευτικὰ τὰ ἴχνη τοῦ χρόνου! Δίχως νὰ τὸ θέλω ἔρριξα μιὰ ματιὰ στὸν ἀντικρινό μου καθρέφτη. Στὸ χαρτόνι καμμιὰ ρυτίδα ἀκόμα, τὸ κεφάλι καὶ τὸ σῶμα εὐθυτενῆ, τὰ χεῖλη λαίμαργα, ἔτοιμα νὰ ρουφήξουν τὸ χυμὸ τῆς χαρᾶς καὶ νὰ ξεχειλίσουν τὴν περίσσεια ζωῆ. Καμμιὰ πικρία στὸ στόμα. Οἱ γραμμὲς ἄρμονικές,

ἀφροντισιά καὶ ἔπαρση στὴν ἔκφραση. Ὁ καθρέφτης μου δείχνει ρυτίδες, ρυτίδες παντοῦ. Στόμα φαρμακωμένο, πρόσωπο, ποὺ δὲν μερεῦει τὸ χαμόγελο, γραμμὲς κυρτές, ἀντισθητικές, ἔτοιμες γιὰ μεγαλείτερη καμπύλη. Μονάχα τὸ μάτι. Ἀπὸ τὸ βλέμμα τῆς φωτογραφίας προσιμῶ τὸ σημερινό. Δὲν ἔχει βέβαια καμιὰ λάμψη πιά, μου φαίνεται ὅμως βαθύτερο. Τὸ ἄλλο τὸ ξεθώριαζεν ὁ ἥλιος κι' ἡ ἐπιφάνεια, τοῦτο ἐδῶ τὸ κάνει σκοτεινότερο τὸ ἀπύθμενο πηγάδι ὅπου καιρὸ τώρα συνήθισε νὰ βλέπει.

Πλάι μου στὴ φωτογραφία στέκει κάποιος. Ἐνα πρόσωπο στραγγισμένο, ἀσκητικό, μὲ ἀκατάστατη γκρίζα γενειάδα. Εἶναι ὁ Γιάννης Καλόγερος. Ἄν ἔκρυβε κάτω ἀπὸ ράσο τὴν Κυριακάτικη βράκα του, καὶ τὶς κρητικὲς μπότες ποὺ τοῦ εἶχα χαρίσει, θὰ μπορούσε, ὅπως ἀκουμπᾶ ἀρειμάνια πάνω στὸ τουφέκι του, νὰ ποζάρει γιὰ ἀντάρτης καλόγερος. Ἀφορμὴ ὅμως ποὺ τὸν βάρφισαν μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ οἱ χωριάτες, ἦταν γιὰτὶ ἐπὶ χρόνια ζοῦσεν ἀποτραβηγμένος ἀπὸ τὸν κόσμον, δίχως κανένα σύντροφο.

Μὲ ἀνάπτυξη μεγαλείτερης ταχύτητας κατορθώνω νὰ ξαναζήσω νοερά τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Θυμᾶμαι τὴ μέρα. Ἐνα δειλινό. Ἐνα θαυμάσιο δειλινὸ τοῦ νησιοῦ μου. Μιά φωτογραφία ἐρασιτέχνη.

Εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ τὴν πολιτεία, ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὴν κίνησι καὶ τὸ θόρυβο. Σήμερα ἡ ἀρτηριοσκλήρωση μὲ κάνει νὰ συμπονῶ τὰ πουλιὰ ποὺ σκοτώνουν. Τότες ἤμουν κι' ἐγὼ κυνηγός, μανιώδης κυνηγός, ψεύτης σὰν τοὺς ἄλλους... Κατακτητὴς κομπάζοντας γιὰ κάθε ἐπιτυχία Ἀνάληγτος στὸ σφαδασμὸ τοῦ λαβωμένου πουλιοῦ κι' ἀναίσθητος στὴν ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου.

Ὁ ὁδοστρωτήρας τοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶχεν ἀκόμα σπινθῆρας μὲ δρόμους καὶ αὐτοκίνητα τὴ γωνιά ἐκείνη μὲ τὰ κατοικημένα κέντρα, κι' ἡ μοναξιά τῆς ἦταν αἰσθητή.

Νερά, λόφοι κατάφυτοι, κοιλάδες ἀπὸ συκιὲς καὶ καρποφόρα, ὕστερα ἐλαιῶνες, πεῦκα στὰ ὑψώματα, ἔλατα ὡς τὰ κορφοβούνια, κάποιον ἐρημοκλήσι πάνω σ' ἕνα βράχο, τρία τέσσερα σκόρπια σπιτάκια, μὲ τὰ κόκκινά τους κεραμίδια, πλαισιωμένα ἀπὸ τὴν πράσινη χαρά, καὶ μπροστά μου ἡ θάλασσα, ἡ γαλάζια θάλασσα τῆς Ἰωνίας, ἄλλοτε ἀπριτυρίαρα σὰν μιὰν ὁμορφη νευρική γυναῖκα, πολλὲς φορὲς ὅμως, ἰδίως τὰ βράδια, ναρκωμένη, σχεδὸν ἀρτυρίδωτη, ἕνα γιγαντιστὲρὸ σεντόνι ξεδιπλωμένο στὰ πόδια μου.

Στὸ μέρος αὐτὸ τοῦ νησιοῦ μου περνοῦσα ἕνα δυὸ

μῆνες κάθε χρόνο, βρίσκοντας ἐξαιρετικὴ ἀπόλαυση στὸ νὰ στερῶ τὴν ἀπόλαυση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὰ ταξειδιάρικα πουλιά.

Κάποτε, εἶνε ἀλήθεια, μὲ παρέσερνεν ἡ ποίησι τοῦ τοπίου, οἱ σεληνόφωτες βραδιὲς μὲ τὴν ἐπιβλητικὴ τους γαλήνη, κι' ἡ μοναξιά ποὺ ἔκαναν ἀκόμα πιὸ χτυπητὴ τὰ κουνουνίσματα τῶν κοπαδιῶν καὶ τὸ μονότονον πλαγιαυλὶ κάποιον βοσκῶ. Ἐννοιωθα τότες καὶ ἀκαθόριστο μέσα μου, κάποια ψυχὴ νὰ ξυπνᾶ, καὶ νὰ μ' ἐξωθεῖ νὰ συμμεθέξω στὸ σιωπηλὸ ὕμνον πρὸς τὴ Δημιουργία, ποὺ ἔψαλλαν τὰ γύρω μου. Ἀπὸ τὴ γοητεία ὅμως μ' ἀποσπούσεν ἀποτομα ἡ γκρίνα τοῦ Γιάννη Καλόγερου.

— Πάει κι' ἡ αὐριανὴ μέρα! Τί διάολο μπουνάτσες εἶν' αὐτές!...

— Ὑπομονή, μπάριμπα Γιάννη... Τί νὰ κάνουμε!...

— Ὑπομονή ἕνας λόγος!... Οἱ μέρες τῆς πάσας περνοῦν. Χρόνια τώρα αὐτὴ τὴν ἐποχὴ φυσοῦσανε τρομμουντάνες. Φέτος, μὲ τὶς μπουνάτσες τὰ πουλιὰ θάλλάξουνε δρόμο. Ἐμένα δὲ μου κόφτει... Ἐτσι κι' ἄλλοιῶς χεμμῶνα, καλοκαιρὶ κάθουμαι ἐδῶ!... Ἐσὺ ὅμως ἀφεντικὸ θὰ στεναχωρεθεῖς!

Κακόμοιρε Γιάννη! Φοβόταν πραγματικὰ μὴ τυχὸν στεναχωρεθῶ. Ὅχι γιὰ τὸ μεροκάματο ποὺ τοῦ πλήρωνα... Αὐτὸ πάντα μπορούσε νὰ τὸ ἐπιτύχει δουλεύοντας τὴ γῆ. Χάρης στὸ κυνήγι, ποὺ μὲ κρατοῦσε ἐκεῖ κάτω εἶχε λίγη συντροφιά, τὸ τσιγάρο του, κάποτε φαγητὸ ψημένο, ψωμὶ ἄσπρο, καὶ τὸ κυριώτερο τὸ ρακάκι ποὺ κάθε βράδυ τραβοῦσε κουβεντιάζοντας μαζί μου.

Ἡ κουβέντα του εἶχε πρωτόγονο ἐνδιαφέρον. Γιὰ τίποτε δὲν σκιάζετο, ἐξὸν ἀπὸ τὴ φύση, τὰ σύννεφα, τὸν ἀγέρα, τὴ βροχή, πρὸ πάντων ὅμως γιὰ τὴν βλάστησι καὶ τὴν καρποφορία τῶν δέντρων ποὺ ὁ ἴδιος πρὸ χρόνων εἶχε φυτέψει. Παρακολουθοῦσε τὴν ἀνάπτυξιν τους μὲ τὸ στοργικὸ μάτι μιᾶς μάννας... Τὸ καθένα εἶχε τὴν ἱστορία του.

— Αὐτὸ ἐκεῖ, ποὺ ξεχωρίζεται σὲ κείνη τὴν ντούμπα λίγο ἀκόμα θὰ μοῦ τὸ ξερίζωνε μιὰ βορομονοτιὰ πρόπερισι τὸ Φλεβάρη. Πιὸ κάτω μιὰ μηλιά, μοῦ τὴ ξέρανε τὸ σκουλίκι. Καὶ ξέρεις τί καρπὸ ἔδινε; Δύο κόφες τὸ λιγώτερο. Στὴ ρεμματιά δὲν μπορεῖ νὰ προκόψει ἡ ἐλιά... Καὶ ἡ δενδρολογία ἐξακολουθοῦσε...

Δὲν πιστεῶ, νὰ ζεῖ πιά. Πέρασαν ἔκτοτε τόσα χρό-

νια. . . Μὰ κι' ἂν ζεῖ θᾶναι πολὺ γέρος, καὶ θ' ἀποτραβῆ χτηκε στὸ γειτονικὸ χωριό, μακρὰ ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου πέ-
ρασε τὴ ζωὴ του . . . Θᾶναι δυστυχισμένος, γιατί θὰ νοσταλ-
γεῖ τὴ μοναξιά, τὰ δέντρα ποὺ ἀνάθρεψε, τὰ νερά, τὰ
βουνά, τὴ θάλασσα, καὶ πρὸ πάντων τὸ ἐρημοκλήσι.

Θὰ ζήλευα πραγματικά τὸν ἄνθρωπο αὐτὸν ποὺ φαντα-
ζόμουνα ἐπὶ ἓνα διάστημα, χειραφετημένο ἀπὸ πολλὰ ἄν-
θρώπινα δεσμά. Μιὰ μέρα μολαταῦτα λίγο καιρὸ πρὶν τὸν
ἀποχαιρετήσω γιὰ πάντα, κατάλαβα πόσο εἶχα γελαστεί . . .
Κατάλαβα πὼς κι' αὐτὸς πλήρωνε στὸν πόνο ἓνα δυσβά-
στακτο φῶρο.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς φωτογραφίας εἶχαν περάσει τρία
χρόνια. Ἐξακολουθοῦσα ἀκόμα νὰ περνῶ τὸ μισὸ φθινό-
πωρο σὲ κείνο τὸ μέρος. Ὁ Γιάννης ὅμως δὲν ἦταν πιά ὁ
ἴδιος. — Μὲ συνώδευε ὅπως καὶ πρὶν στὸ κινῆγι, ἀλλὰ δὲν
ἐπιζητοῦσε εὐκαιρίες· νὰ μοῦ μιλήσει γιὰ τὰ δέντρα του,
γιὰ τὴν τραμουντάνα, γιὰ τὰ σύννεφα, καὶ γιὰ τὸ πέρασμα
τῶν πουλιῶν . . . Γένηκεν ὀλιγόλογος. Ἐξὲν ἀπὸ τίς ὥρες,
ποῦ ἦταν μαζί μου στὰ βουνά, τίς ἄλλες δὲν τὸν ἔβλεπα.
Καὶ τὰ βράδια ἀκόμα ἀπόφευγε τὴ συντροφιά μου.

Κάποια ὑποψία μοῦ πέρασεν ἀπὸ τὸ νοῦ.

— Δὲν μοῦ λὲς Γιάννη; Μένει πάντα στὴν πόλη τὸ
κορίτσι σου ποῦ δούλευε στὰ καπνά; τὸν ρώτησα ξαφνικά
μιὰ μέρα.

Ἡ γυναῖκα του φέρνοντας στὸν κόσμον τὸ κορίτσι αὐτὸ,
ἓνα χρόνον ὕστερα ἀπὸ τὸ γάμον τους, πέθανε ἀπὸ ἐπιλόχιον.
Τὸ ἀνάθρεψεν ὁ ἴδιος ὡσότου πάτησε τὰ δεκαπέντε κι' ὕστε-
ρα ἡ ἀνάγκη τὸν ἔκανε νὰ τὸ στείλει στὴν πόλη γιὰ δου-
λιά . . .

Μὲ τὸ κεφάλι σκυφτὸ ἐπὶ ἀρκετὴ ὥρα δὲν ἀπαντοῦσε . . .
Τὸν ξαναρώτησα, καὶ τότες μοῦ εἶπε χαμηλόφωνα . . .

— Πέθανε τὸ χεῖμῶνα ποὺ πέρασε.

Αὐτὸ λοιπὸν ἦταν τὸ σαράκι ποὺ τὸν ἔρωγε . . .

— Καθῆμε Γιάννη, κοῖμα! σὲ λυπάμαι μὲ τὴν καρδιά
μου . . . Κι' ἀπὸ τί πέθανε;

— Καλλίτερα ἂς μὴ γένεται λόγος ἀφεντικό . . . Θέλω
νὰ ξεχάσω . . . γιὰ νὰ μὴν καταλήξω φονηᾶς . . .

Ξαφνίστηκα στὰ λόγια του καὶ τὸν εἶδα κατάματα.
Πόνος κανεῖς, ἀλλὰ μιὰ λάμψη μίσους, φώτισε τὸ ξερακιανὸ
πρόσωπό του. Τὸ μάτι του γιάλιζε σὰν νὰ ἔβγαζε σπίθες.
Κατάλαβα ὅτι θ' ἔμπορούσε πραγματικά νὰ σκοτώσει . . .
καὶ δὲν τὸν ρώτησα πιά τίποτα.

Ἐκανα νὰ τὸν δῶ μέρες. Μοῦχε μυνήσει πὼς ἦταν
κουρασμένος, καὶ δὲν θὰ μπορούσε ν' ἀρχεῖται μαζί μου . . .

Ἀπὸ μεγάλη ἀπόστασι — βρισκόμουνα ἀψηλά, στὸ
βουνό — ξεχώρισα τὸ ράσο ἑνὸς παπᾶ νὰ βγαίνει ἀπὸ
τὸ ρημοκλήσι καὶ κατὰ πίσω του κάποιον μ' ἓνα δέμα
στὰ δυὸ του χέρια . . . Αὐτὸν τὸν γνώρισαι. Ἦταν ὁ Γιάν-
νης Καλόγερος. Δὲν μπορούσα ὅμως νὰ καταλάβω τί ἔκανε.
Τὸν εἶδα ν' ἀποθέτει τὸ δέμα στὴ γῆ κι' ὕστερα ν' ἀρχινᾷ
τὸ σκάψιμο . . .

Ὅταν πλησίασα, ὁ παπᾶς εἶχε τελειώσει τὴ δουλιὰ
του, ὁ Γιάννης ὅμως μονάχος πιά, δὲν εἶχε τελειώσει τὴ
δικαίᾳ του. Ἐχώσε στὸ νηροσκοκαμμένο χῶμα κάθετα ἓνα
ξύλο, — ἓνα φρεσκοκαθαρισμένο χοντρὸ κλαδί, — ὕστερα
ἔδεσε μὲ σχοινὶ στὸ μέσο του ὀριζόντια ἓνα ἄλλο. Ἐνας
σταυρὸς τὸ σύνολο . . . Λίγο πρὶν κεῖ ἦταν χωμένος στὴ γῆ
ἓνας ἄλλος παρόμοιος σταυρὸς ποὺ μισοφαινόταν ἀνά-
μεσα στὰ ξερὰ χόρτα τῆς ἀνοιξιάνικης βλάστησης. Στάθηκε
μὲ κάποια συγκίνησι κι' ἔβλεπα . . . Ὁ Γιάννης, ἀφοῦ ἔδεσε
γερά τὰ δυὸ ξύλα τοῦ σταυροῦ, κάθησε λίγο πρὶν ἐκεῖ σὲ
μιὰ πέτρα, καὶ τὸν ἔβλεπεν ἀκουμπώντας στὸ σαγόνι τὸ
χέρι του . . .

— Ἡ κόρη μου θ' ἄχει τώρα συντροφιά, μοῦ εἶπε δίχως
νὰ δεῖξει καμμιάν ἐκπληξι γιὰ τὴν παρουσία μου.

Κάποια τραγωδία ποὺ δὲν κατόρθωνα ν' ἀντιληφθῶ.

— Τί θὰ ποῦν αὐτὰ Γιάννη; δὲν καταλαβαίνω . . .
Ποιὸς σοῦ πέθανε πάλι;

— Ἄσε με ἀφεντικό . . . στὸ Θεό σου . . . Τί σοῦ κό-
φτει ἔσένα ἀπ' αὐτά;

— Γιατί μοῦ μιλάς ἔτσι Γιάννη; Τί ἔχεις; Πές μου;
Τί βοήθεια μπορῶ νὰ σοῦ κάνω;

— Καμμιάν, ἀπάντησεν, ἀναπνέοντας βαθεῖα καὶ
σηκώθηκε . . . Ὁ Θεὸς ἔκανε κείνο ποὺ ἔπρεπε . . . Μὲ γλύ-
τωσε . . . Ἦταν μεγάλη ντροπὴ ν' ἀγαπῶ τὸ μαστιγάδικο
τῆς κόρης μου . . . Κεῖνη πέθανε σὰν τὴ μάνα της στὴ
γέννα καὶ μοῦ τᾶφησε . . . Τώρα πάει κι' αὐτό . . . Κι' ἔτσι
πάει κι' ἡ ντροπὴ . . . Γιατί νὰ ξέρεις . . . τ' ἀγαποῦσα κάθε
μέρα πιότερο . . .

Κακόμοιρε Γιάννη! δὲν εἶχες πιά τότες τὸ ἀρειμάνιον
ὑφος ποὺ βλέπω στὴ φωτογραφία! . . . Πόσες φορὲς ἔκτοτε
σὲ εἶδα νὰ τριγυρνᾶς γύρω στὸ ρημοκλήσι. Ντροπήκες νὰ
μοῦ ἐκμυστηρευτεῖς πὼς σοῦ ἄρσεν ἡ συντροφιά τῶν πε-
θαμμένων, κείνο τὸ δειλινό, ποὺ περνώντας ἀπὸ τὸ ἐρη-

μοκλήσι, σὲ βροῆκα μὲ τὸ τουφέκι σου νὰ κάθεται στὴν ἴδια πέτρα . . .

— Μοναδικὸ τὸ μέρος αὐτὸ γιὰ καρτέρι, μοῦ εἶπες. . . Τ' ἀγριοπεριότερα θὰ περάσουν πάντ' ἀπὸ δῶ, στὸ ἡλιοβασίλεμμα. . . Τὸ νοῦ σου ἀφεντικό! Νάτα! ἔρχονται. . .

Σβίν. . . σβίν. . . σβίν. . . Ἀνὸ ταυτόχρονης τουφεκιές. Ἔνα περιστέρι ξεχώρισεν ἀπὸ τὸ κοπάδι. Πέφτοντας χτύπησεν ὀρμητικὰ στὸ σταυρὸ καὶ τὸν ῥάντισε μὲ τὸ αἷμά του. . . Περήφανος γιὰ τὴν ἐπιτυχία, — ἦταν ἐπιτυχημένο τίρο, — ἔτρεξα νὰ τὸ πάρω, ἀνάληγτος σὰν πάντα στὸ σφαδασμὸ του. . .

Πέρασαν ἔκτοτε τριάντα χρόνια, κ' ὅμως ἡ φωτογραφία πὺν ἔχω μπροστά μου ἐξουδετερώνει τὸ χρόνο. Μοῦ φαίνεται πὺς κρατῶ ἀκόμα στὸ χέρι τὸ θανάσιμα λαβωμένο πουλί, καὶ βλέπω τὸ τελευταῖο παράπονο στὸ μισόσβυστο μάτι του, ἐνῶ πῦδ κεῖ ἀκίνητος ὁ Γιάννης Καλόγερος βλέπει μὲ πόνο τὸ ματωμένο σταυρὸ.

Α. ΛΕΟΝΤΗΣ

Ο ΠΡΟΞΕΝΟΣ

— Αὐτὸς εἶναι! Ψιθύρισεν ὁ Θύμιος ἀφοῦ κοίταξε καλύτερα τὸν ἄνθρωπο μπροστά στὸν ὁποῖο παραμέριζε τὸ «ἐκκλησίασμα». Κι ὅμως δὲν εἶν' αὐτός.

Ὁ Πρόξενος προχώρησε ἀργὰ στὸ στασίδι του χαϊρετώντας μ' ἔλαφριά ὑπόκλιση τοὺς πῦδ κοντινοὺς πρόκριτους. Ἔπειτα κατέβασε τὸ κεφάλι γιὰ ν' ἀποφύγει τὰ τόσα μάτια πὺδ, σὰν ἄστρα, στηλωθῆκαν πάνω του. Κι ὅμως δύσκολα νὰ τὸν ξεχωρίσει κανεὶς ἀπὸ τοὺς κοινοὺς πολῖτες, γιὰτὶ δὲ φοροῦσε ἐπίσημη στολή. Οἱ περισσότεροι, λαϊκοὶ κι ἀριστοκράτες, ἔμειναν ἀνικανοποίητοι. Ὁ «κύριος» ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ ἀναμενόμενος πρόξενος. Ἄν ἔλειπε ὁ καβάσης του, μὲ τὴ χρυσὴ φορεσιά θὰ κοίταζαν ἀκόμα τὴν πόρτα.

Μιὰ ἔλαφριά δυσφορία κι ἔπειτα κάπια ἀπογοήτευση, ζωγραφίστηκε στὸ πρόσωπο τοῦ Θύμιου. Ἄθελα γύρισε τὸ κεφάλι στὸν πατριαρχικὸ θρόνο. Ὁ Μακαριώτατος,

ἄστραφτε μέσα στὰ χρυσὰ του ἄμφια. Ἔνας βιζαντινὸς αὐτοκράτορας δὲ θὰ εἶχε τέτια μεγαλοπρέπεια. Ἄν ἡ ἀπόσταση ἦταν μεγαλύτερη θὰ τὸν ἔπαιρνε γιὰ ὄραμα — θαμπωτικὸ ὄραμα κάτω ἀπὸ τοὺς ἀστραφτεροὺς πολυέλαιους. Ἄναζήτησε πάλι τὸν «πρόξενο» μὰ μπροστά στὸ βελουδένιο στασίδι δὲ δέκρινε παρὰ ἕναν κύριο σὰν τοὺς ἄλλους πὺδ στέκονταν γύρω — ἕναν «κοινὸ» κύριο.

— Τὶ λάμψη ἐκεῖ καὶ τὶ σκοτάδι ἐδῶ! ψιθύρισε. Πὺδ τὰ χρυσὰ γαλόνια, πὺδ τὸ «τρίκωχο» καπέλο, πὺδ τὰ παράσημα! Οὔτε ἕνα παράσημο στὸ στήθος. Ὁ Πρόξενος φοροῦσε «ζακέτα», ἀπαράλαχτα ὅπως ὁ διπλανός του. Πῆγε στὴν ἐπίσημη δοξολογία — ἦταν πρωτοχρονιά — ὅπως θὰ πῆγαινε σὲ μιὰ ἐπίσκεψη.

Ὁ Θύμιος ξανακούνησε τὸ κεφάλι σὰ νάθελε νὰ πεῖ: μὲ τέτια χάλια. . . Ἐρίξε μιὰ ἔξεταστικὴ ματιὰ στὸ διπλανὸ τοῦ προξένου. Τὸν ζήμιωνε πολὺ ὁ κύριος ἐκεῖνος πὺδ στεκόταν τόσο κοντά: Ψηλότερος, μὲ ἀνοιχτὲς πλάτες καὶ αὐστηρὰ χαρακτηριστικά — πὺδ τὴ βροῆκε τόση αὐστηρότητα! — ἔμοιαζε δίπλα του, πρεσβευτής. Δὲν τὸ πρόσεξε λοιπὸν ὁ εὐλογημένος; Στὴ θέση του ὁ Θύμιος, θὰ παραμέριζε καὶ θ' ἀλάργευε. Ἔτσι πὺδ νὰ μὴ μπορούν οἱ περιέργοι νὰ κάνουν καμιὰ σύγκριση — καὶ ξέρομε πόσο τοὺς ἀρέσουν οἱ συγκρίσεις. Νὰ μὴν ἔχουν λόγο νὰ μουρμουρίζουν καθὼς συνειθίζουν — ὅτι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐθνους μας εἶναι ἀνθρωπάκος, τζουτζές. . . ὅτι δὲν ἔχει μεγαλοπρεπή παράσταση. Κι ἔχει σημασία ἡ μεγαλοπρεπὴς παράσταση! Εἶναι τὰ ὀγδόντα ἢ τὰ ἐνενηνία. . . τοῖς ἑκατό. Ὁχι, εἶναι τὸ «πᾶν» ἀδελφέ. Ἄν ὁ ἄγνωστος ἔπαιρνε γιὰ μιὰ στιγμή τὴ θέση τοῦ Προξένου μπροστά στὸ βελουδένιο στασίδι, ἂν ἡ ζακέτα του ἦταν γανιρισμένη μὲ χρυσὰ γαλόνια, ἂν στὰ γαντιφορεμένα χέρια του κρατοῦσε τὸ «τρίκωχο» τὸ πλήθος θὰ τὸν ἀτένιζε ὅπως ἀτένιζαν ἄλλοτες τὸ βασιλιά.

Τέτιες σκέψεις περνοῦσαν ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ Θύμιου. Πειράχτηκε στὸ φιλότιμό του. Δὲς κι ἔχανε κάτι ἀπὸ τὴ δική του ἀξιοπρέπεια. Βρισκόταν ἀπὸ ἰωρὶς στὴν πτέρυγα τῶν ἐπισημων, καθὼς συνειθοῦσε, ἀνακατεμένος μὲ ἀνώτερους ὑπάλληλους, μὲ μεγαλεμπόρους, μὲ εἰσοδηματίες. Μ' ὄλο πὺδ ἡ θέση του δὲν ἦταν ἐκεῖ, ἕνας ἀπλὸς ὑπάλληλος αὐτός, τὰ κατάφερε στὸν ἐπίσημες γιορτὲς νὰ τριπῶνει στὴν πτέρυγα τῶν ἐπισημων. Εἶχε τέτιον ἀγέρα, ὅταν ἔμπαινε πὺδ κανέ-

νας δὲν τολμοῦσε νὰ τὸν σταματήσει. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο παρουσιαζόταν σὲ κάθε συγκέντρωση ποὺ πήγαινε ὁ Πρόξενος. Αὐτὸς ποὺ ἔδινε τόση μεγάλη σημασία στοὺς τύπους δὲ δίσταζε νὰ φανερωθεῖ χωρὶς πρόσκληση. Ἔφτανε ποὺ ἀνακατευόταν μὲ τοὺς ἐπίσημους, ποὺ τοῦ ἔδιναν τὸ χέρι, ποὺ τοῦ χαμογελοῦσαν. Τοῦ κακαφάνηκε λοιπὸν βλέποντας ἕναν Πρόξενον νὰ παρουσιάζεται χρονιάτικη μέρα, τόσο ἀνεπίσημα. Ἐμοιαζε σὰν ὑποτελής ἐκείνου ποὺ καθόταν στὸν ἀπέναντι θρόνον: τοῦ Πατριάρχου. Ἐνας ὑποτελής κι ὄχι ἴσος πρὸς ἴσον, ὄχι ἀρχηγὸς πρὸς ἀρχηγό.

— Ἀχ! μωρέ! ἀναστέναξε ὁ Θύμιος.

Ἐνωσε τὴν παλιά ζήλεια ν' ἀνάβει μέσα του. Ἴσως τὸ κορμί του, τέντωσε τὸ θώρακά του, ἔδεσε μπροστὰ τὰ χέρια κι ἔνωσε τῶνα πόδι μὲ τ' ἄλλο. Πῆρε τὴ στάση ποὺ ἔπρεπε νᾶχει πάρει ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐθνους. Ἀνάθεμα τὴν περίσταση! Ποιὸς ξέρει! σήμερον θὰ στεκόμουν ἐγὼ στὴ θέση Ἐκείνου. Νά! Ἔτσι!

Τὰ μάτια του πῆραν μιὰ θολή γιγαλάδα κίνη ποὺ παίρνουν τὰ μάτια τοῦ ρωμοῦ, ὅταν ἀνάβει μέσα του ὁ ἐνθουσιασμός. Μὲ τ' ἀστραφτερὰ ἐκεῖνα μάτια θὰ τὸν νόμιζε κανεὶς πιομένο ἢ ἄρωστο. Μολταῦτα ἕνας ἐλαφρὸς πυρετὸς τὸν φλόγιζε τὴ στιγμὴ ἐκείνη: ἦταν ὁ καημός του, ὁ τρανὸς καημός του ποὺ ξύπνησε πάλι, στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ πεζοῦ προξένου. Τοῦ πεζοῦ; Μὰ εἶναι δυνατὸ γιὰ ἕνα πρόξενον; Φταίει ἄραγε αὐτὸς ἢ ἡ «πεζή» Δημοκρατία ποὺ κατάργησε — ἢν κατάργησε καθὼς λένε — τὴ χρυσὴ στολή;

Ἡ περιφρόνησή του στὴ Δημοκρατία ὄλο καὶ μεγάλωνε. Τοῦ φαινόταν σὰ μιὰ γυναίκα ποὺ γδύθηκε τὴν πορφύρα, ποὺ τὴν τσαλαπάτησε γιὰ νὰ ντυθεῖ ἕνα τσίτινο φόρεμα. Μιὰ γυναίκα μὲ σημασία ποὺ θέλει σώνει καὶ καλά νὰ παρουσιάζεται ἀσημη, χωρὶς τὴν πρωτινὴ της ἐπιβλητικότητα. Τὴν κατάπτωση! Καὶ πόσο χειρότερη εἶναι ἢ γυναίκα αὐτὴ ἀπὸ τὴ φτωχούλα ποὺ βάζει τὰ δυνατὰ της νὰ φανεῖ πλοῦσια, καλύτερη, πὶὸ ὁμορφη! Τὴν ἔκανε ἢ στρίγγλα τὴν παλιά της αἴγλη, τὴν περηφάνεια της; Τὴν ἔκανε τὴ λαμπράδα της; Εἶναι ἀπελπιστικὸ γιὰ ἕνα Ἐθνος νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ κάθε ἐπισημότητα. Τὴν κῆμας! Ἀπὸ δὴν κι ἐμπρὸς ἀρχίζει ἢ πεζότητα. Ἡ κουραστική, ἢ σαχλὴ πεζότητα... Μὰ νᾶφτασε ὡς ἐκεῖ ἢ Ἐλληνικὴ Δημοκρατία; Ὅχι... ὄχι... κάτι ἄλλο θὰ τρέχει. Δὲν εἶναι δυνατὸ κύριε πρόξενε... Μήπως βαρεθήκατε νὰ ντυθεῖτε; Μήπως ἔχει χάλια ἢ δική σας στολή; Στε-

νή; Φαρδύα; Πρασινοσμένη; Μπορεῖ καὶ πρασινοσμένη...

* *

— Ἐλα πάλι... ἔκανες ἐντύπωση χιὲς βράδου στὸ θέατρο. Τοῦ ἔλεγε ἕνα πρῶν στὸ γραφεῖο ὁ τμηματάρχης καὶ φίλος του Λέλης.

— Σὲ ποιόν; ρώτησε ὁ Θύμιος ἔπειτα ἀπὸ μερικὰ λεπτά;

— Στὴν κυρία Γεωργίου. Δυὸ φορὲς μὲ ρώτησε γιὰ τὸ ἄτομο σου. Ἐνδιαφέρθηκε μάλιστα κι ὁ ἀνιρας της. Σὰ φίλος τοῦ παραφέντη μας ποὺ εἶναι...

— Πᾶψε τ' ἀστεῖα οὐ παρακαλῶ. Κέφι ποὺ τῶχεις πρῶν-πρῶν.

Ὁ Λέλης εἶχε πάντα κέφι. Εἶχε καλὴ καρδιά μὰ ἦταν ἐλαφρομυαλός. Τοῦ ἄρεσε νὰ πειράζει τοὺς ἄλλους ἔστω κι ἂν τὸ πείραγμα μποροῦσε νὰ δαγκώσει βαθειά. Δὲν ἔβαζε ὁ νοῦς του τὸ κακὸ ποὺ ἔκανε. Φτάνει ποὺ γλεντοῦσε μὲ τὸ θυμὸ τους. Ὁ Θύμιος ἦταν ἢ ἀδυναμία του. Τὸν πειράζε πὶὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους γιὰ τὸν συμπαθοῦσε πρὸ πάντων ὅμως γιὰ τὸν περνοῦσε εὐθυμία τὸν καιρὸ του.

— Δὲν ἔχω καμιὰ ὄρεξη ν' ἀστειευτῶ. Νά, ρῶτα καὶ τὸ Γιώργο. Τὴν σοῦ εἶπε Γιώργο ὁ κ. Γεωργίου;

— Πῶς ὁ κ. Σκριβάνος ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του. Πῶς ἔχει τρόπους, εὐγένεια, πολιτισμό...

— Καὶ ἀξιοπρέπεια.

— Κάτι τὸ ἀριστοκρατικὸ τέλος πάντων.

— Κάτι ποὺ μαρτυρεῖ πῶς εἶναι ἀπὸ τζάκι. Τὴν μᾶς κοιτάξεις ἔτσι; Ἀχ! αὐτὲς οἱ ἀμφιβολίες σου.

— Γελᾶτε... γελᾶτε ἐσεῖς...

— Μὰ ποῦ εἶδες τὸ γέλιο, τοῦ εἶπε σοβαρὸς ὁ Λέλης.

— Θᾶρθει καιρὸς ποὺ θὰ γελάσω ἐγὼ μὲ σᾶς...

Γελᾶτε ὅσο θέλετε...

— Ὅποιος ἔχει τὴ μύγα μυγιάζεται...

— Γιὰ νὰ σᾶς πῶ... Κατακόκινος ἀπὸ θυμὸ, χαμήλωσε τὸ κεφάλι στὰ χαρτιά του. «Ἀνάθεμα τὸν πατέρα μου» μουρμουρήσε μέσα ἀπὸ τὰ δόντια του. Θὰ τοὺς εἶχα σήμερον ὑπαλλήλους μου... σοῦζα μπροστὰ μου...

Τὸν πατέρα του! Κι ὅμως δὲν ἔφτασε διόλου ὁ φτωχὸς ἐκεῖνος, ἂν ὁ γιὸς του δὲν ἀκολούθησε τὸ διπλωματικὸ στάδιο. Μόλις γλύτωσε τὸ γυμνάσιο, τὸν ἔβαλε σ' ἐμπορικὸ γραφεῖο. Δὲν τῶκανε γιὰ νὰ τοῦ πνίξει τ' ὄνειρο,

ὅπως νόμιζε πάνω στις πρώτες του ξηάψεις. Ποιὸς πατέρας δὲ θέλει τὸ καλὸ τοῦ παιδιοῦ του! Τὸν ἔσπρωξε στὸ ἔμποριο γιατί τάφερνε σκοῦρα. Τῆ μόνῃ βοήθεια ποὺ ζητοῦσε ἀπ' αὐτὸν ἦταν νὰ τὸν γλυτώσει ἀπὸ τ' ἀτομικὰ του ἔξυδα. Μὰ ὁ Θύμιος τὸ πῆρε ἀλλιῶς. Νόμιζε τὸν ἑαυτὸ του ἀδικημένο κι ὡς σήμερα δὲν τοῦ συχωρᾶ τὴν ἐπιμονή του ἐκείνη. Θεὸς ἔρει ἂν θὰ τοῦ τὴ συχωρέσει ποτέ. Ἄν τουλάχιστο ζοῦσε στὴν Ἀθήνα, θὰ τελείωνε τὶς σπουδές του καὶ κάτι μποροῦσε νὰ γίνεῖ. Μ' ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἦταν ἀδύνατο. Ὡς τόσο δὲν ἀπελπίζοταν. Μ' ὅλο ποὺ δὲν εἶχε νὰ περιμένει τίποτα, χάδευε τ' ὄνειρό του σὰν τοὺς ἔφηβους ποὺ ἀτενίζουν στὸ μέλλον, μὲ βεβαιότητα. Παρελθὸν δὲν ὑπῆρχε γι' αὐτόν. Μιὰ ἀναμονὴ φούσκωνε τὰ στήθη του. Πάντα κάτι πρόσμενε, χωρὶς νὰ ξαίρει τὶ ἀκριβῶς.

— Δὲ συμαζεῖεις τὸ νοῦ σου. Τοῦπε μιὰ μέρα ὁ Λέλης. Τὸ καλὸ ποὺ σοῦ θέλω, νὰ ριχτεῖς στὴ δουλειά. Ἔτσι μόνο θὰ πᾶς μπροσιὰ.

Ὁ Θύμιος ἀναβε ὅταν τοῦ ἔδιναν τέτιες συμβουλές. Μὰ συγκρατοῦσε τὸ θυμὸ του καὶ τοὺς κοιτάζε ἀπὸ τὸ ὕψος του. Δὲν τοῦρχόταν νὰ κατέβει ὡς τὸ δικὸ τους ἐπίπεδο. Νὰ φωνάζει, νὰ βροῖσει, νὰ γίνεῖ ὁμοίος τους. Ἐπειτα δὲ χρειαζόταν ὁρμήνειες.

Ἦταν ἐργατικὸς καὶ πειθαρχοῦσε στὸν παραφέντη του, μὰ δὲ μποροῦσε νὰ πάρει τὶς συνήθειες τῶν κιλοθελιτῶν του. Οὔτε τὰ ὑπαλληλικά τους καμώματα. Τὸν τὸ φώναζε τόσες φορὲς πὼς δὲν ἦταν μέσα **στὸ πλαίσιό του**. Δὲν ἦταν **στὴ θέση του**. Θυμόταν πάντα μὲ κάπια συγκίνηση τὰ λόγια μιᾶς φιλενάδας του: Ἐσὺ ἔχεις ἄλλον ἄερα. Πόσο καλὰ τὸν εἶχε καταλάβει ἐκείνη! Καὶ πόσι δὲν ἔλεγαν αὐτὰ τὰ δυὸ ἀπλὰ λόγια: ἄλλον ἄερα: Ψηλὸ καπέλο, φορέο, τρίκωχο, χρυσὰ γαλόνια, ὑποκλίσεις, γυναικεία χαμόγελα, ἀξιοπρέπεια... Ἀνάσανε βαθεῖα κάθε ποὺ τὰ θυμόταν. Λογάριαζε τὸν ἑαυτὸ του «προσωρινὸ» στὸ γραφεῖο ἐκεῖνο μὲ τὸ πὺν πέρασαν κάμποσα χρονάκια. Ὡστόσο δὲ θὰ παραπονιόταν ἂν οἱ συνάδελφοί του τὸν ἄφηναν ἦσυχο. Ἀπὸ τὴν ἄρα θ' ἀλλάζον τὰ πράματα. Θὰ προσπαθήσει μὲ κάθε τρόπο νὰ τοὺς ἔχει σὲ ἀπόσταση. Πρέπει νὰ κρατηθοῦν οἱ ἀποστάσεις. Ὅλα κι' ὅλα.

**

Κοίταζε καὶ ξανακοίταζε τὴ σημεῖωση μὲ κάποια ἀμφιβολία. Μήπως ἦταν καμιά φάρσα τῶν καλῶν του φίλων;

Κανένα χλιαρὸ ἀστεῖο; Ὁχι. Τὸ γράψιμο ἦταν γυναικεῖο. Ἡ κυρία Νίνα Γεωργίου τὸν προσκαλοῦσε στὸ αὐριανὸ της τσαῖ. Πὼς ἦταν αὐτὸ νὰ μὲ θυμηθεῖ ἡ χαριτωμένη αὐτὴ κυρία! Πὼς ἦταν αὐτὸ ἀλήθεια... Καταντᾶ ἀπίστευτο. Κι ὅμως πολὺ φυσικό. Οἱ ἄλλοι δυὸ, ὅταν βεβαιωθῆκαν πὼς ἡ πρόσκληση ἦταν σταλμένη ἀπὸ τὴ Νίνα, κοιταχτήκαν μὲ ἀπορία. Ποτὲ δὲν τὸ περιέμεναν. Ἡ ἀριστοκρατίσσα ἐκείνη νὰ τιμήσει ἔτσι τὸ Θύμιο! Περιέργο!

— Τῆς χρειάζεται κάπιο πρόσωπο ποὺ νὰ δόσει ἕνα εὐθυμο τόνο στὸ σαλόνι της, εἶπε μὲ σιγανὴ φωνὴ ὁ Λέλης.

— Λὲς νὰ τὸν μυρίστηκε;

— Θέλει πάντα στὸν κύκλο της κάπιον ποὺ νὰ τὴ διασκεδάσει.

— Κι ὁ ἀντρας της;

— Δὲν ἀδειάζει. Εἶναι ριγμένος μὲ τὰ μούτρα στὸ χρηματιστήριο.

— Καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ συχνάζουν στὸ σαλόνι της;

— Αὐτοὶ εἶναι γιὰ τὸ λιβάνισμα.

— Τώρα μάλιστα! Ἀκουστικὴ ἡ φωνὴ τοῦ Θύμιου, ποὺ τ' ἄκουσεν ὅλα. Εἴσατε **στὴ θέση σας**.

— Ὅπως θὰ εἶσαι καὶ τοῦ λόγου σου αὐριο στὸ σαλόνι τῆς κυρίας Γεωργίου. Τομαῖου... .

— Χά, χά.

Ὅταν βγῆκε ἀπὸ τὸ γραφεῖο, ὁ Θύμιος πῆγε καὶ ἀντάμωσε δυὸ παλαιούς του φίλους. Μ' αὐτοὺς ἐδῶ μποροῦσε ἐπὶ τέλους νὰ συνεννοηθεῖ. Δὲν ἔχανε μαζί τους τὰ λόγια του, δὲ κόμπιαζε. Δὲν ἀναγκαζόταν τὰ μιλήσει μὲ προφύλαξη. Δὲν ἴδρωνε. Μιλοῦσε ὅπως τοῦ ἔρχονταν. Συχνὰ μεταχειριζόταν τὴ διπλωματικὴ γλώσσα. Ἐκεῖνοι τὸν ἄκουγαν προσεχτικά. Καμιά παραξενιά στὴ φυσιογνωμία τους, καμιά παρεξήγηση. Καταλάβαιναν μὲ ποιὸν ἔχουν νὰ κάμουν. Τὸν λογάριαζαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν. Συχνὰ μάλιστα τὸν εὐχαριστοῦσαν μὲ τὰ μάτια γιατί καταδεχόταν, ἕνας ἀνθρωπος μὲ τόσα ἰδανικά, νὰ τοὺς κάνει παρέα. Ὁ Θύμιος, μαζί τους ἔξουραζόταν. Περινοῦσε τὶς πιὸ εὐχάριστες ὥρες μὲ τὸν ἄνθρωπο τὸν τραβοῦσε ἄλλους κύκλους, μὲ τὸν ἄνθρωπο ἢ φαντασία του φτερούγιζε σὲ πλούσια σαλόνια, σὲ ἐκλεχτὲς προσωπικότητες... .

Τὴν ἄλλη μέρα, ὁ Θύμιος χτύπησε στὴν ὥρα του τὴν πόρτα τῆς κυρίας Γεωργίου. Ἡ οἰκοδέσποινα τοῦ ἔδωσε τὸ χέρι μὲ χάρη. Ἐκεῖνο; ἔνωσε τὰ πόδια, ἔκανε μιὰ ἐλαφροῦ

ὑπόκλιση καὶ φίλησε τὸ κάτασπρο καὶ παχουλὸ χεράκι. Ἐκείνη ἔγειρε λίγο τὸ κατάξανθο κεφάλι καὶ τοῦ χαμογέλασε. Ὅχι, δὲ μπορεῖ νᾶναι βαμένα τὰ μαλιὰ αὐτά, ὅπως σφύριζαν οἱ κακὲς γλώσσες. Δὲ μποροῦν τὰ κασιτανὰ τῆς μαλιὰ— ἂν εἶναι κασιτανὰ— νὰ δανειστοῦν μιὰ τέτλια λάμψη χρυσαφιοῦ. Οὔτε αὐτὸ τὸ ὠραῖο καὶ ἀριστοκρατικὸ πρόσωπο νὰ πάρει μιὰ τόσο εἰλικρινῆ ἔκφραση μπροστά του, ἂν συνειθοῦσε νὰ κοροϊδεύει! Μιὰ εὐγενικὰ κυρία σὰν αὐτὴ δὲν ἦταν δυνατὸ νᾶχει τὰ χαμηλὰ αἰσθήματα καὶ τίς ταπεινὲς σκέψεις τῶν συναδέλφων του! Ὅχι! οὔτε τώρα δὲν κατάφεραν νὰ τοῦ δηλητηριάσουν τὴ διάθεση καὶ νὰ τοῦ ἐμποδίσουν τὸ δρόμο πρὸς τὸ ἀνάβασμα. Ἡ πρόσκληση τῆς κυρίας Γεωργίου, ἦταν ἓνα ἀκόμα σκαλι πρὸς τὸ ἐπίσημο μέγαρο.

Ἡ οἰκοδέσποινα τὸν παρουσίασε:

— Ὁ κ. Εὐθύμιος Σκριβᾶνος

Χαμόγελα... ὑποκλίσεις... μισόλογα... κομπλιμέ-
ντα...

— Πολὺ «κορέκτ» ὁ κ. Σκριβᾶνος.

— Εἴσατε πολὺ εὐγενὲς μαντάμ.

— Ἀπὸ καιρὸ, ἐγὼ καὶ ὁ ἄντρας μου ἐπιθυμοῦσαμε νὰ
σᾶς γνωρίσουμε...

— Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ.

— Ἀκοῦμε τόσα καλὰ λόγια γιὰ σᾶς... ἀπὸ τὸν
προϊστάμενό σας.

— ὦ!

Μικρὴ παύση. Ἐλεῖται τὸ συνειθισμένο ἀσήμαντο, ἀλλὰ
τόσο σημαντικὸ γι' αὐτοὺς, κουβεντολόι.

— Ἀλήθεια, Πέτρο, εἶπε ἡ κ. Νίνα στὸν ἄντρα τῆς.

Ἔμαθα ὅτι πρόκειται νὰ γίνουν διπλωματικὲς μεταβολές.

Ὁ Θύμιος παράτησε τὸ φλυτζάνι του.

— Πῶς εἶπατε;

— Θᾶχουμε φαίνεται ἀλλαγὲς στὸ ἐδῶ προξενεῖο.

— Ἄν μοῦ ἐπιτρέπεται μπορῶ νὰ μάθω τὴν πηγὴ;

— ὦ! εἶναι ἀξιόπιστη. Ἀλλὰ τίποτα βέβαιο ἀκόμα.

— Φίλος μου πὺν εἶναι σὲ θέση νὰ ξαίρει μοῦ εἶπε
ἐμπιστευτικὰ ὅτι τὸν πρόξενό μας τὸν μεταθέτουν.

— Ἔσεῖς δὲν ξαίρετε τίποτα;

— Ὅχι ἀκόμα... ἀπάντησεν ὁ Θύμιος μὲ μυστηριώ-
δες ὕφος.

Δὲν εἶχε εἶδηση μὰ αὐτὸς ἦταν ὁ κρυφός του πό-
θος: Νὰ φύγει ὁ πεζὸς πρόξενος. Στὴ θέση του ὄραμα-

τιζόταν ἓναν ἀντιπρόσωπο μὲ ἡγεμονικὸ παράστημα καὶ
ἐπίσημη στολή. Ἀνάγκη «ν» ἀνασιμβᾶθεῖ τὸ γόητρο».

— Κι ὅμως αὐτὴ εἶναι ἡ εὐχὴ τῆς παροικίας.

— Λέτε;

— Ἐργατικὸς ὁ πρόξενος, ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸς πὺν
μᾶς χρειάζεται ἐδῶ.

— Συμφωνῶ πέρα ὡς πέρα μαζί σας. Δὲν εἶναι
αὐτός.

Ἡ Νίνα ἔριξε μιὰ ματιὰ στὸν ἄντρα τῆς προσπαθών-
τας νὰ πνίξει τὸ χαμόγελό τῆς.

— Σκριβᾶνος; ρώτησε μιὰ ἡλικιωμένη κυρία. Σὰ νὰ
μοῦ εἶναι γνωστὸ αὐτὸ τ' ὄνομα. Μήπως εἴσατε ἀπό...

— Naί, ἀπὸ τὴν παλιὰ οἰκογένεια τῶν Σκριβᾶνων,
ἀπάντησεν ὁ Θύμιος κατεβάζοντας περήφανος τὸ βλέμμα.
Κεῖνη τὴ στιγμὴ, σὰ νᾶνιωθε στοὺς ὤμους του νὰ φυτρώ-
νουν φτερά...

— Νᾶξαιρε τουλάχιστο ἀπὸ τοῦ κρατᾶ ἡ σκούφια του,
ψιθύρισεν ἡ Νίνα στ' αὐτὸ τοῦ ἄντρος τῆς.

Χτύπησεν ἄσκημα στὸ Θύμιο αὐτὸ τὸ ψιθύρισμα.
Ὅπως καὶ τὸ ὕφος του. Ἡ πρώτη ὑποψία διέγραψε ἓνα
φωτεινὸ κύκλο στὸ νοῦ του. Θυμῆθηκε πάλι τοὺς τυραννι-
κοὺς συναδέλφους του, μὰ τοὺς ἔδιωξε βιαστικὰ ἀπὸ τὸ
νοῦ του. «Τί ἰδέα!» «Τί ἰδέα!»

— Τῆς παλιᾶς οἰκογένειας τῶν Σκριβᾶνων, εἶπατε;

— Naί, τῆς παλιᾶς... γιατί ὑπάρχει καὶ ἄλλη;

— Μιλήστε μας λίγο γιὰ τὴν οἰκογένειά σας... γιὰ
τὸ οἰκογενειακὸ σας δέντρο... Εἶχατε ἐπιστήμονες, πολι-
τικούς, καλλιτέχνες; Τίποτα περιπέτειες ἀπὸ τὴ ζωὴ τους;
Κανένα δράμα; Ἐμπρός...

— Πέστε μας λοιπόν...

— Σωπαίνετε; Κοιτᾶτε, σᾶς παρακαλοῦν ὅλοι...

— Ἀφοῦ τὸ θέλετε... Ὁ πατέρας μου ἓνας μεγα-
λέμπορος πὺν στὸ τέλος ξέπεσε, κατάγεται...

— Ὅχι ἀρχίστε ἀπὸ τὸν προπάπο σας.

— Πότε καὶ ἀπὸ τοῦ πῆγε στὴν Ἑλλάδα ὁ ξένος
αὐτός;

— Σᾶς παρακαλῶ... μὴν ἐπιμένετε... μοῦ λείπουν
ἀκόμα μερικὰ στοιχεῖα... Νὰ γιατί κομπιάζω. Ἐγρα-
ψα ἀπὸ καιρὸ σὲ κάποιον συγγενῆ μου μὰ ἀκόμα δὲ μοῦ
ἀπάντησε...

— Τί κοῖμας!

— Τί κοῖμας!

— Θα τις έχω όμως σύντομα.

— Όσοσο είναι μια ασχώρητη παράλειψη για σās.

Ο Θύμιος άρχισε να στενοχωριέται. Οί άνθρωποι αὐτοὶ τὸν περιζώνανε, τὸν σφίγγανε, σὰ νάχαν σχηματίζει μεταξύ τους μιὰν ἀλυσίδα. Μὰ ἦταν τόσο μεγάλη ἡ ἱκανοποίησή του γιατί γινόταν λόγος γι' αὐτόν, πὸν στὸ τέλος συνείθισε. Τόσο πὸν θὰ τοῦ κακοφαινόταν ἂν ἄλλαζαν θέμα. Μὲ τὰ παχειὰ του λόγια, προσπαθοῦσε νὰ κρατήσει ἀναμένη τὴ φωτιά τοῦ ἐνδιαφέροντος. Πικρόλογα, χαμόγελα καὶ βελωνιές δὲν τὸν τσοῦζανε πιά.

Τελευταία ἀποκριά.

Ἡ μεγάλη σάλα ἦταν γεμάτη ἀπὸ τὸν καλύτερο κόσμο. Τὸν καλύτερο; Ἔτσι τὸν ἔγραφαν οἱ ἐφημερίδες καὶ ἔτσι ὁ κόσμος αὐτὸς εἶχε τὴν ἀξίωση νὰ λέγεται. Δύσκολα, πολλὴ δύσκολα νὰ ξεχωρίσει κανεὶς ποιοὶ ἦταν οἱ μασκαρεμένοι καὶ ποιοὶ οἱ ἀμασκάρευτοι. Οἱ γυναῖκες πιδ μπερδεμένες ἀκόμα. Βαμμένες οἱ μασκαρεμένες, βαμένες καὶ οἱ ἀμασκάρευτες, μαλιὰ τρελὰ ἐδῶ, θεότρελα μαλιὰ ἐκεῖ, φοῦστες μὲ μῦτες κρεμαστὲς δεξιά, ῥέμπελες φοῦστες ἀριστερά, χτυπητὰ χρώματα αὐτὲς πιδ χτυπητὰ οἱ ἄλλες.

Ὅλοι ἀναμένοι ἀπὸ τὸ χορὸ. Ἡ τρέλα ξακολουθοῦσε καὶ ὅταν ἀκόμα ἡ ὀρχήστρα ἔπανε. Χαρτοπόλεμος. Οἱ κυρίες τῶν θεωρείων, τρομοκρατημένες ἀπὸ τὰ καμφετῖ, ἄπλωναν τὴν ἀνοιχτὴ φούχτα γι' ἀσπίδα. Ἄδικος κόπος. Κεφάλια, πρόσωπα, στήθια γυμνὰ δαρθῆκαν ἄγρια, ὅπως δέρνεται κάθε ὄραϊο.

«Τόσο τὸ καλύτερο! Ψιθύρισεν ὁ Λέλης; πὸν χάζευσεν στὴ μέση τῆς σάλας.

Ἔτσι χτυπημένες, ἀποχτοῦσαν μιὰν ὁμορφιά πὸν δὲν εἶχαν προτιήτερα. Δὲν κάθονταν πιά στὴ θέση τους «μὴ στάξει καὶ μὴ βρέξει». Σὰ νὰ ραῖσε καὶ ἔσπασε τὸ φτιασιδωμένο ὕφος τους. Τέτια καὶ ἡ κ. Γεωργίου μέσα στὸ θεωρεῖο της.

Ἀποκαλύφθηκε πιδ γλυκοπρόσωπη Ἡ μόρα πὸν ἀπόφευγε—ἦταν ἀμείλιχτοι οἱ γνωστοὶ της—ἔσπασε πάνου της εὐρογετικά. Κι ὅσο χτυπιόταν τόσο τὸ χαμόγελό της γινόταν πιδ ἀληθινὸ, πιδ δικό της. Γύριζε χωρὶς νὰ τὸ ζητήσῃ στὴ φυσικὴ της κατάσταση παραμερίζοντας τὸ ἀγαπητὸ της ψέμα. Δίπλα, ὁ ἄντρας της μ' ἓνα ποῦρο στὸ στόμα, κουβέντιαζε μὲ κάποιον φίλο του, στὸ βάθος τοῦ

θεωρείου. Ὑπῆρχε ἀκόμα στὸ θεωρεῖο μιὰ φιλενάδα τῆς Νίνας. Μὰ αὐτὴ δὲν ἔμεινε παρὰ ὅσες στιγμὲς σιωποῦσε ἢ τζάζ. Ἦταν ἀρκετὲς ὅμως γιὰ νὰ κουσελέψει τις γνωστὲς της, νὰ γελάσει γιὰ τὴν ἀγαρμπη τουαλέτα τους καὶ νὰ κοροιδίεψῃ μαζὺ μὲ τὴ Νίνα πὸν δὲν μποροῦσε νὰ ζήσει χωρὶς πειράγματα.

— Μὰ πὸν κρύφτηκαν! μουρμούρησεν ὁ Λέλης, ψάχνοντας δεξιά καὶ ἀριστερὰ μέσα στὴ σάλα! Θᾶναι ἴσως ἀνακατεμένοι μὲ τοὺς μασκαράδες, ἂν ἦρθαν. Γιατὶ μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ἦρθαν. Μακρὸν, δὲν ἔχω καμιὰ ὄρεξη νὰ στραπατσιριστῶ. Καὶ μὲ μιὰ γογγύρη στροφὴ ἀπόφυγε μιὰ μεγάλη παρέα πὸν ἐρχόταν ὀρημητικὴ νὰ τὸν παρασύρει.

— Πῶς! Ἦρθατε λοιπὸν παρὲ, ἔσεῖς; ἄκουσε μιὰ γνωστὴ φωνὴ πάνου ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Γύρισε. Βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὸ θεωρεῖο τῆς Νίνας. Καλησπέρισε ὅλους μὲ ὑπόκλιση.

— Μὲ στενοχωρεῖ πολὺ ἡ μάσκα. Ἔπειτα δὲ φτάνει ὄλο τὸ χρόνο;

— Κρίμας! Μέσα σ' αὐτὸ τὸ τρελλὸ πανηγῦρι, εἴσαστε ὑποχρεωμένοι νὰ κρατᾶτε σοβαρότητα. Δηλαδὴ κάτι χειρότερο ἀπὸ μάσκα. Ἄν ὅμως ρίχνατε πάνου σας ἓνα ντόμινο, ἂν μεταμορφωνόσατε σ' ἓνα πιερόττο...

— Θ' ἀποχτοῦσα τὴν ἐλευθερία μου... Δὲ θέλει αὐτὸ νὰ πεῖτε;

— Καὶ δὲν ἔχω ἄδικο, φαντάζομαι.

— Τότε... τότε... θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σās ρωτήσω γιατί προτιμήσατε ἀπόψε αὐτὴ τὴν κομπὴ τουαλέτα ἀπὸ τὸ κουστοῦμι τῆς κολομπίνας;

Ἡ Νίνα, γύρισε στὸν ἄντρα της.

— Ἀκοῦς Πέτρο; Ἀκοῦς; Τὸ κουστοῦμι τῆς Κολομπίνας. Μὰ βρίσκεται στὸ σπῖτι τὸ κουστοῦμι αὐτὸ. Δὲν τὸ πιστεύετε; Πέτρο... πέστον το καὶ εἰς... Εἶναι ἀπαγορευμένο... δὲν τὸ πιστεύει... χά... χά...

Ὁ Λέλης σάστισε. Μιὰ ματιὰ τοῦ Πέτρου τὸν κράτησε σὲ ἀπόσταση. Μετάνοιωσε πὸν μίλησε ἔτσι. Γιὰ νὰ γλυτώσει, ἔκανε νὰ χαιρετήσῃ καὶ νὰ φύγει. Μὰ δὲν ἦταν καὶ τόσο εἴκολο. Ἀμχανία.

— Πέστε μου, συναντήσατε ξεχωριστὲς μάσκες; εἶπε ἡ Νίνα μὲ περισσότερο κέφι.

— Δυὸ ἢ τρεῖς... καμιὰ πρωτοτυπία ὅμως. Κάθε χρόνο καὶ χειρότερα.

— Θα ἔλεγε κανεὶς πὸς οἱ ἄνθρωποι ὄλο καὶ χάνουν τὸ γοῦστο τους.

— "Όχι, φταίει η κρίση. Είναι στενοχωρημένος ο κόσμος.

— Κοιτάχτε... νά! μπαίνουν κι' άλλοι μασκαράδες...

Τέτια ώρα!

— Είναι οι μασκαράδες του μεσονυχτιού! Αυτοί που θέλουν να καταπλήξουν.

Τη στιγμή εκείνη ο Πέτρος, σήκωσε τη φίλενάδα της γυναίκας του, βαλαντωμένη ακόμα από τον περασμένο χορό, και κατεβήκαν στη σάλα.

Ο Λέλης ήταν έτοιμος να χαιρετήσει και να φύγει όταν η Νίνα τον ρώτησε:

— Ποιός είναι αυτός που παραμερίζει έτσι τον κόσμο;

— Δε διακρίνω καλά... Κάποιος που θέλει ν' ανοίξει δρόμο όχι όμως για τον εαυτό του. Για κάποιον που έρχεται πίσω του...

— Ναί... ναί... ένας καβάσης... ένας άγιος καβάσης...

Επί τέλους φάνηκε ο... αναμενόμενος! Ήταν ένας πρόξενος. Η χρυσή στολή του άστραφτε κάτω από τ' άμετρα φώτα. Περπατούσε αγέρωχα, σά να βρισκόταν σ' επίσημη εθνική γιορτή.

— Αδύνατο! Φώναζεν ο Λέλης όταν ο πρόξενος έφτασε στη μέση της σάλας. Κι' όμως αυτός είναι ο αθεόφοβος... , ναί αυτός...

— Ποιός;

— Δεν τον γνωρίζετε ακόμα;

— ..

— Μά προσέξετέ τον λίγο... είναι έξοχος...

— Αυτό το περπάτημα... αυτή η πόζα... όχι δεν τον γνωρίζω.

— Έτσι γρήγορα λοιπόν ξεχάσατε τον κ Σκριβάνο! Τον κ. Ευθύμιο Σκριβάνο, γόνο της μεγάλης οικογενείας...

— Τι σου πρίζ!

Γέλοια.

Μερικοί είχαν σαστίσει μὴν καταλαβαίνοντας ἄν ἐπρόκειτο γιὰ μασκαρᾶ ἢ γιὰ πραγματικὸ διπλωμάτη. Ἄλλοι γελοῦσαν, γελοῦσαν δυνατά. Σὰν ν᾿ἄθελαν νὰ βγάλουν τ' ἄχτι τους, ὄχι γιὰ τὸν ἄνθρωπο πὺν βρισκότανε μέσα στὴ στολή, ἀλλὰ γιὰ κείνον πὺν παράστανε τόσο πιστά. Ποῦ καὶ ποῦ δαγκωμένοι ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία, ἔκοβαν τὸ γέλοιο τους, γιὰ νὰ ξαναρχίσουν δυνατότερα.

Ὡστόσο, ὁ Πρόξενος προχωροῦσε μὲ τὸ κορμὶ ἴσιο, μὲ τὸ στῆθος τεντωμένο, μὲ τὸ κεφάλι πίσω. Περπατοῦσε περὶφανος ἀνάμεσα στὰ πλήθη, σὰν ἕνας ἀρχηγὸς ἀνάμεσα

στοὺς πιστοὺς του. Ἡ μισὴ μαῦρη μάσκα πὺν φοροῦσε τὸν ἔκανε πὺν ἐπιβλητικὸ. Οἱ κινήσεις του, ὅπως τοῦ καλοῦ ἠθοποιοῦ, ἦταν ὑπολογισμένες. Δίπλα του δυὸ μαῦρα ντόμινα. Τὸ ἕνα δεξιὰ καὶ τ' ἄλλο ἀριστερά, σὲ κάποια ἀπόσταση γιὰ νὰ τοῦ δίνουν περισσότερο ἀέρα. Πίσω του ἄλλα δυὸ κόκκινα. Αὐτὰ ἀγωνίζονταν γιὰ νὰ κρατήσουν τὴν ἰσοροπία καὶ τὶς ἀποστάσεις. Οἱ τέσσερις αὐτοὶ ὑπασπιστές, μαζὺ μὲ τὸ χρυσοστόλιστο καβάση, ἦταν οἱ φίλοι του. Στὴ μέση ὁ Πρόξενος, ἔγερνε κάποτε κάποτε τὸ κεφάλι καὶ κάτι τοὺς ἔλεγε γιὰ νὰ τοὺς δώσει θάρρος στὸν ἀγῶνα... τοῦ σκουντήματος καὶ τοῦ σπρωξίματος. Ἐπειτα, ἔπαιρνε πάλι τὴν προτεινὴ του στάση, ζαλισμένος ἀπὸ ὅσα ἔβλεπε, ἀπὸ ὅσα ἔνιωθε.

Ἐμοιαζε τὸν πεζοπόρο πὺν ξεκίνησε ἀπὸ στενὰ σοκάκια μὲ σκοπὸ ν' ἀνέβει στὸ βουνό. Διάβηκε ἀνόμαλους δρόμους, σκόνταψε σὲ μυτερὲς πέτρες καὶ ὅταν ἔφτασε σὲ κάποιο ὑψωμα (τὸ βουνὸ δὲν ἦταν γιὰ τὰ κότσα του), ἀνοίξε διάπλατα τὰ ρουθούνια του καὶ ρούφηξε τὸν ἀγέρα. Πῶς; ποῦ τὸ ὑψωμα καὶ ποῦ ὁ ἀγέρας; Ἡ πιγερὴ σάλα μὲ τὸ ὄνειρο τῶν χρωμάτων, μὲ τὸ λίκνισμα τῆς τζάζ, μὲ τ' ἀνοιχτὰ μάτια καὶ μὲ τὰ γέλια, τὰ γέλια! Ἡ χαρὰ του φώναζε σὲ κάθε βῆμα.

Μιὰ παρέα ἀρλεκίνων, σὰν κοτῶνες, ἔφραξαν τὸ δρόμο. Ὁ καβὰ ἠς βλέποντας τὰ σκοῦρα ἔκωψε τὴ φόρα του καὶ τοιμαζόταν νὰ πάρει τὰ μπρὸς πίσω.

— Ἄνατρε! φώναξε μέσα ἀπὸ τὰ δόντια του ὁ Πρόξενος. Στὴ θέση σου!

— Μὰ ἔξοχώτατε... ἔκανε ὁ καβάσης ὑποχωρόντας. Δὲ βλέπετε...

— Ἄνοιξε...

— Θὰ μάς τσακίσουν...

— Ἄνοιξε σοῦ λέω!

Οἱ πιερότοι ξέσπασαν σὲ γέλια. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Νίνα πὺν ἔβλεπε ἀχόρταγα τὸ σπάνιο θέαμα.

— Τ' ὄνειρο τῆς ζωῆς του! εἶπεν ὁ Λέλης. Τὸ πραγματοποιεῖ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο.

— Ὄστε δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ...

— Ὄχι! Ντύθηκε καὶ πέρσι.

— Πάλι πρόξενος;

— Ναί. Ἄλλὰ δὲν εἶχε τὸ φετεινὸν ὄγέρα.

— Κοιτάχτε...

Οἱ πιερότοι χωριστῆκαν στὴ μέση ἀφήνοντας ἀνοιχτὸ τὸ πέρασμα. Ἀραδιαστῆκαν δεξιὰ καὶ ἀριστερά σὲ στάση

προσοχής. Όταν όμως ο πρόξενος με την ακολουθία του πέρασε, ἀγέωχος καὶ καμαρωτός, οἱ πιερότοι σμίξανε πάλι καὶ τοὺς πῆραν τὸ κατόπι. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς τράβηξε ξαφνικά τὴ μπέρτα τοῦ κόκινου ντόμινου. Ἄλλος ξεσκέπασε τὴν κουκούλα τοῦ δεύ' ερου, ἀποκαλύπτοντας μιὰ ἀστραφτερὴ φαλίκρα. Κάποιος μικρόσωμος γλίστρησε ἀνάμεσα στοὺς δυό, σηκώθηκε στὶς μύτες τῶν ποδιῶν του καὶ στραπατσάρισε μιὰ γωνιὰ τοῦ «τρίκωχου». Ἔτσι τσαλάκωσαν τὴν «ἐπισημότητα». Πέρασαν ἀνάμεσά τους σκορπίζοντας τὴ σύγχυση καὶ τοὺς ἀπαράτησαν σαστισμένους, «ἐν ἀταξίᾳ». Ἄρπαξαν ἔπειτα τὶς πιεροτίνες τους καὶ χύθηκαν στὸ χορὸ ἑκαρδιζόμενοι.

Οἱ ἄλλοι δὲν ἄργησαν ν' ἀνασυσταθοῦν. Ὁ Πρόξενος στερέωσε τὸ «τρίκωχον» ἔστρωσε τὸ σακάκι του καὶ ἔψαξε στὸ στήθος του νὰ βεβαιωθεί ἂν τὰ παράσημα βρισκόνταν στὴ θέση τους.

— Ἄ! Ἔχει βλέπω καὶ παράσημα! Εἶπε ἡ κυρία Νίνα παραξενεμένη. Καλὲ ἀστράφτουν σὰν ἀληθινὰ.

— Ὅπως ὅλα τὰ ψεύτικα.

— Τὰ εἶδατε ἀπὸ κοντά;

— Ὅχι. Πέρσι μοῦ εἶπαν, εἶχε δυό. Φέτος βλέπω... τρία. Κάθε χρόνο προσθέτει καὶ ἀπὸ ἓνα. Προβιβάζεται μόνος του...

Ὁ Λέλης δὲ γελοῦσε πιά. Ἡ πηγὴ τοῦ γέλιου στέρεψε μέσα του. Ἐνιωθε πὼς ἦταν καὶ αὐτὸς ἔνοχος γιὰ ὅσα γίνονταν κεῖνο τὸ βράδυ. Ποτέ, ὡς τὴ στιγμή ἐκείνη δὲν πρόσεξε βαθυτέρα τὸ Θύμιο. Ποτέ δὲ θέλησε νὰ σκαλίσει μέσα του. Φοβόταν μήπως ἀλλάξει ἡ κατάσταση. Μήπως ὁ Θύμιος πάψει νὰ εἶναι τὸ «πασα-τέμπο» του, καὶ αὐτὸς δὲ μποροῦσε νὰ κάνει χωρὶς «πασα-τέμπο». Τὸν ἤθελε κούφιο, ἄδειο. Ποτέ δὲ μάντεψε τὸ φλογερὸ πάθος ποὺ σὰ λάβα χόχλαζε μέσα στὰ σπλάχνα του. Μπροστά του ξεσκέπαστηκε ὁ ἄνθρωπος ποὺ κείνη τὴ νύχτα, πραγματοποίησε ἓναν πόθο δυναμωμένο ἀπὸ τὰ χρόνια. Ἦταν περήφανος γι' αὐτό. Θὰ ξημερωθεῖ βέβαια καὶ πάλι στὸ κεφάλι του μετὰ τὰ μάτια τετνωμένα. Μὰ θάναί ἡ μόνη λευκὴ νύχτα τῆς χρονιάς ποὺ δὲ θὰ μοιάζει τὶς ἄλλες — τὶς φλογισμένες ἀπὸ τὸ ἀνεκπλήρωτο πάθος του: θὰ νιώθει μιὰ γλυκειὰ κούραση, ὅπως ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ἐντατικὴ ἀπόλαυση. Μὰ δὲν τὸν νιάζει πὼς γελοῦν; Τὰ φαρμακερὰ τοῖς γέλια δὲ φτάνουν ὡς μέσα του; Δὲν τοῦ ξυπνοῦν τίποτα; Τίποτα; Τί οἰκτρὸ θέαμα! Τί ἐξευτελισμός! Εἶναι δυνατό στὴν ἐποχὴ μας;

Ἄχ! γιὰ νὰ τοῦ ἦταν εὐκόλο. Θάσβυνε μονομιᾶς ὅλα τὰ φῶτα γιὰ ν' ἀπλωθεῖ ἡ νύχτα μέσα στὴν ἀπέραντη σάλα. Ν' ἀπλωθεῖ ἡ νύχτα γύρω του ἴσως μέσα στὸ σκοτάδι φωτιστεῖ ἡ συνείδησή του. Μὰ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διακόψει τὸ γλέντι! Ὅχι. Θὰ τρέξει καλύτερα κοντὰ του. Θὰ τὸν τραβῆξει ἀπὸ τὴ χρυσὴ ἐπωμίδα καὶ με σκουνημάτα θὰ τὸν βγάλει ἀπὸ τὴ σάλα ἐκείνη ποὺ κουρελιάστηκε, σὰν τὴ λερωμένη μουσελίνα τῆς κοκαλιάρας κολομπίνας, ὁ ἄνθρωπισμός του. Κι ὅταν βρεθοῦν στὸ δρόμο θὰ τὸν βάλει σ' ἓν' ἀμάξι θέλοντας ἢ μὴ καὶ θὰ τὸν πᾶει στὸ σπίτι του. Ἐκεῖ, ἀφοῦ κλειδώσει τὴν πόρτα, θὰ τοῦ ἀστράψει ἓνα μπάτισο. Θὰ μπήξει κάτι γέλια τόσο δυνατὰ ποὺ θὰ σειστοῦν οἱ τοῖχοι. Κι' ἂν ὁ φίλος, θυμωμένος ριχτεῖ ἀπάνω του μετὰ λύσσα, θὰ τοῦ φωνάξει: Γδύσου! Γδύσου ἀνόητε τὸν Ἀρλεκίνο καὶ ντύσου τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἀπλὸ ἄνθρωπο. Δὲ θέλεις; Δὲν ἔχεις μαζί σου τὸ θεῖο φῶμα τῆς ἀπλότητας; Στάσου... νὰ δεῖς. . . Θὰ σοῦ ρημάξω ἐγὼ τὰ χουσά, μετὰ τὰ χέρια, μετὰ τὰ πόδια, μετὰ τὰ δόντια μου, γιὰτὶ ἔχω γερά δόντια. Κι ὅταν δεῖ χάμου τὰ γαλόνια, τὶς ἐπωμίδες, τὸ τρίκωχο, τσαλαπατημένα ὅπως ἡ μουσελίνα τῆς κοκαλιάρας κολομπίνας, θὰ τὸν ἀγκαλιάσει καὶ θὰ τοῦ φωνάξει: Ἄδερφέ μου! Χρέος μου νὰ σὲ συνεφερώ! Πρόπει νὰ ξαναρχίσῃς τὴ ζωὴ σου. Θὰ δεῖς. Ἄπ' αὐριο θὰ γίνουμε πραγματικοὶ φίλοι. Συχώρεσέ με γιὰτὶ ὡς σήμερα σὲ μεταχειρίστηκα γιὰ παιγνίδι. Γιὰτὶ σὲ κοροΐδεψα, γιὰτὶ σὲ πλήγωσα...

— Τὶ στέκεστε ἔτσι συλλογισμένους! εἶπε ἡ κυρία Νίνα. Μήπως σὰς μελαγχόλησε τὸ πάθημα τοῦ ὑπαλλήλου σας! Τὸν καῦμένο! Συμβουλευστε τον καλύτερα νὰ φύγει. Τώρα ποὺ ἀκόμα εἶναι καιρός.

Ὁ Θύμιος ξαναπέρασε μπροστά τους, μετὰ τὸ μέτωπο ψηλά, μεθυσιμένος, τυφλωμένος...

Ἀνήμερος νὰ ἐκτελέσει τὸ σχέδιό του, ὁ Λέλης δὲν ἔτρεξε ξωπίσω του. Δὲν τὸν τράβηξε ἀπὸ τὴ χρυσὴ ἐπωμίδα καὶ δὲν τὸν ἔσπρωξε στὴν ἐξώπορτα. Δὲν εἶχε τέτια δύναμη αὐτὸς ποὺ δὲν ἀγάπησε στὴ ζωὴ παρὰ τὸ εὐκόλο γλέντι. Μετὰ τὴ ραγὴ ἀκουμπησιμένη στὸ θεωρεῖο, ἔβλεπε τὸ Θύμιο ν' ἀλαργεύει, ὄχι ἀγέρωχος πιά, ἀλλὰ σὰν κομπάρσος ποὺ φανερώθηκε στὸ ρόλο τοῦ πρωταγωνιστή. Ὁ οἶχτος, ὁ φευγαλέος οἶχτος ἀπλώθηκε πάλι στὴν ψυχὴ του.

Ἡ κοκαλιάρα κολομπίνα, φώναξε ἀπὸ μακρὰ μετὰ μιὰ ψιλὴ ἀντιπαθητικὴ φωνή:

— Τόπο στὸν Πρόξενο! Τόπο στὸν Πρόξενο!

ΕΙΝΑΙ ΚΑΚΟΣ...

Είναι κακός. "Ετσι τοῦ λένε. Τὸ πιστεύει
καμὰ φορὰ κι ὁ ἴδιος. Στὸ σχολεῖο
εἶν' ἀπ' τοὺς τελευταίους μὲς στὴν τάξη.
— « Πάλι δὲν ἄνοιξες — φωνάζει ὁ δάσκαλος — βιβλίο!... »

Ἡ μάννα τον, πὸν ὡς τόσο τὸν λατρεύει
— ἔ, καὶ ποιὰ μάννα... εἶν' ἀπελπισμένη...
— « Θὰ δῆς... — τῆς λέν — ἀργότερα θὰ σιάξῃ... »
μ' αὐτὴ χαμογελάει λυπημένη...

Τὸ βράδυ, σὰν σχολάει, γυρνᾷ στὸ σπίτι
μὲ ροῦχα λερωμένα, ξεσχισμένος.
Δὲν τοῦ μιλᾷν. Κι οὕτως σὲ μιὰ γωνιὰ
— τὴν ἴδια πάντα — μένει ζαρωμένος.

Τσακάνεται μὲ ὄλους. Τὸν μεγάλο
ἀδερφό του δὲ χωνεύει προπαντός,
ποῦ ὄλο τοῦ μιλᾷ μὲ καταφρόνια...
(Κι' ὅμως τὸ ἄδικο τὸ ἔχει πάντ' αὐτός...)

Καὶ μόνο ἀργὰ τὴ νύχτα, ὅταν μένη
κλεισμένος μοναχὸς σιὰ σκοτεινὰ
κάτω ἀπ' τὸ πάπλωμά του σιγοκλαίει
καὶ μὲ ἀπορία τοῦ σφίγγει τὴν καρδιά...

Ἔνα παράπονο βουβὸ τὸν κυριεύει
σὰν ἀναφυλλητὸ καὶ σὰ λυγμός:
γιατί, ἀλήθεια, σὰν ὄλους τοὺς ἄλλους
νὰ μὴ μπορῇ κι αὐτὸς νᾶναι καλός...

Ν. ΧΑΓΕΡ ΜΠΟΥΦΙΔΗΣ

ΑΨΕΓΑΔΙΑΣΤΟ ΠΡΩ·Ι·

Μονάχη ὀρθὴ σὲ μιὰ κορφή
ἑλλαδικοῦ ψηλοῦ βουνοῦ
βρῆκα τὸν ἑαυτὸ μου ν' ἄλλοιώνεται
σὰ διάφανος νὰ μοιάζει καὶ νὰ πάλλεται
σ' ἓνα ἀπαλὸ τοῦ ἀγέρα χαϊδολόγημα
— σὲ μιὰν αἰθέρια ἐκδήλωσιν ἀγάπης.
Δὲς σύννεφο ἀπὸ μικρὰ φιλιὰ ἄγνὰ
σταλμένα μὲ προφύλαξιν ἀπὶ' ἀλαργινὰ,
μὲ τύλιγαν οἱ μυρωδιὲς τοῦ πεύκου καὶ τοῦ ἐλάτου
καὶ τοῦ φρεσκοξεπεταμένου χορταριοῦ.
Ξαπόσταζε τὸ σῶμα μου κι ὁ νοῦς
καὶ κύρια μέρηματα τοῦ εἶναι μου ὄλου,
τὸ πῶς πιὸ ἐκλεπ. νοσμένες νᾶχει
τις αἰσθησες γιὰ νὰ χαρεῖ τ' ἀέρινα
σταλοῖματα καὶ τὰ μηνύματα
ἀπ' τῆς γαληνεμένης φύσης τὴν πνοή,
κεῖνο τοῦ Μάη τ' ἀψεγάδιαστο πρωί.

ΑΠΟΒΡΑΔΟ ΒΑΡΥ

Σὲ μιὰ κατάφρητη πλαγιὰ
πὸν ὀρθώνονταν κυρὰ ἢ ἐλῆὰ
κι' οἱ σταφυλιὲς ἀπλώνανε πιὸ κεῖ
σὰν σὲ πλοκάμια τὰ κλωνιά τους,
ἓνα ἀνοιξιάτικο ἀπόβραδο βαρὺ
πὸν βγήκανε ψηλὰ νὰ σμίξουν οἱ ἀητοὶ
βρέθηκα ξαπλωμένη μὲς στοὺς θάμνους.
Ἦγρὸ τὸ χῶμα, οἱ πόθοι φουντωτοί,
μὲ τὴν ἀνάσα πλούσια καὶ γοργή
ἀγνάντενα ψηλὰ ζητώντας μιὰ μορφή
σιὰ σχήματα πὸν πέθανε τὰ σύννεφα
σιτῆς δύσης τὸ χρωματικὸ ὄργασμό.
Μὰ ὅσο πλήθαιναν οἱ μωστικὲς ἀναθυμιὲς
ἀπὸ τὸ μουσκεμένο τὸ γρασίδι
καὶ τὶς δλανθισμένες τὶς ἐλῆς,
ἔπλαθε ὁ πόθος μύριες τὶς μορφὲς
πὸν κι' ἡ ψυχὴ, κι' ὁ νοῦς, κι' ἡ βούλησιν
ἀρχίσανε σιγὰ σιγὰ νὰ ἐνδίδουν
στὸ ἐνσιχτο πὸν μόνον ἦθελε...

ΡΙΚΑ ΣΕΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΙ ΟΜΩΣ, ΑΣ ΗΤΑΝ

Εἶνε ἡ ποιήσις τῆς ζωῆς μας πάντοτε προσωρινή. — Σὲ κάθε τῆς ζωῆς μας νέο στάδιο, καινούργιες τῆς ποιήσεως πηγὲς

*γεμῆτες ἁρμονία καταστάσεις ψυχικὲς —
βρίσκομε. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἀργεῖ πολὺ,
εἴτε ἡ συνεχῆς τῆς ἀναπόλησις,
εἴτε τὰ ξένα, τὰ περὶ βιοτικὰ στοιχεῖα,
μὲ τὸν καιρὸ νὰ τὴν ἐξαφανίσουν.*

*Καὶ καθ' ἐπιθυμία μας, κάθε δραματισμὸς μας
στὸ τέλος μάταιος φαίνεται.*

Κι ὅμως, ὡς ἦταν,

*ὡς ἂς ἦταν νὰ ἐκπληρώνονταν ἐκείνη
ἡ ἐπιθυμία πὸν ὅλη μου τὴν ὑπαρξὴ τώρα κατέχει.
(Ἀδιάφορο ἂν καμμιά φορὰ κι αὐτὴ
ἡ ἐπιθυμία μου ματαῖα φανῆ).*

1929

Γ. Α. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ

«Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ»

Ἄν ὁ Καβάφης ἐμπνέετο ἀπλοϊκὰ, μοναδικὰ ἀπὸ τὴν ἱστορία, ἂν δὲν εἶχε μύθους δικούς του νὰ πεῖ καὶ νὰ ντύσει κομψοτεχνικὰ μὲ ἀρχαῖα φορέματα, ποτὲ ποτὲ, μοῦ φαίνεται, δὲν θὰ ἔγραφε τὴν Μάχη του τῆς Μαγνησίας. Ὅχι μονάχα καμμία μνεῖα ἱστορικὴ δὲν περιγράφει τὸν Φίλιππο τὸν Ε΄ τῆς Μακεδονίας νὰ μαθαίνει τὸ τέλος τοῦ Συριακοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τίποτε στὸ χαρακτηριστὸν τοῦ βασιλέως δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνομε, ὅτι ἔτσι, καὶ μόνον ἔτσι, ὑπεδέχθηκε τὴν εἶδησι τῆς πανωλεθρίας τοῦ ἐχθροῦ του, Ἀντίοχου τοῦ Μεγάλου.

Μεγάλος βασιλεὺς, καὶ στρατηγὸς καλός, καὶ ἄνθρωπος πάνω ἀπὸ τὸ πλῆθος ἦταν ὁ Φίλιππος· οἱ Μακεδόνες

του, παρ' ὅλες τὶς δυστυχίες, ποτὲ ὄχι μονάχα δὲν τὸν ἐγκατέλειψαν, ἀλλ' οὔτε κἂν μουρμούρισαν ἐναντίον του. Παρ' ὅλο ὅμως τὸ «βασιλικὸ» πὸ εἶχε καθὼς τὸ λέγει κι' αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς του Πολύβιος, αἱ πράξεις του καὶ αἱ χειρονομίες του ἔβγαναν ἀπὸ μέσα του βαθειὰ καὶ κάπως ἀπότομα «μανιώδη» τὸν λέγει κάπου ὁ ἱστορικός του. Δὲν ἦταν ὀρισμένως ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πὸν ζυγίζουσαν ὅλα καὶ πολὺ ὅταν ἐπιθυμοῦσε ἔξαφνα μιὰ γυναῖκα, δὲν σκέπτετο ἂν ἦταν χῆρα, πανδρεμένη ἢ κορίτσι, ἂν εὕρισκετο στὴν Ἀχαΐα, ὅπου τὰ ἔθιμα ἦταν ἐπαρχιακὰ κι' ὄχι κοσμοπολιτικά· μὲ παιδικὸ πεῖσμα ἀπαιτοῦσε καὶ ζητοῦσε τὰ παιγνίδια του. Χαρακτηριστικὴ εἶναι κ' ἡ ἀθροστομία του. Μετὰ τὴν μάχη τῶν Κυνὸς Κεφαλῶν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Συριακοῦ πολέμου, ἔν γνώσει τῆς ἀδυναμίας του, τῆς δύνამης τῆς Ρώμης, ὅταν σὲ κάποιο συνέδριο κάποιοι ἐγγίξει τὸ φιλότιμό του, διόλου πολιτικὰ ἀμέσως ἐξαγριώνεται καὶ ἀπειλεῖ τὴν κοσμοκρατεία, ἂν καὶ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ξεύρει τὸ τι ἀξίζουν οἱ λεγεῶνες.

Μπορεῖ κι' αὐτὰ σκεπτόμενος ὁ ποιητὴς νὰ φροντίζει ἀπὸ τὸ πρῶτον στίχο του νὰ σκοτώσει τὰ ζωηρὰ χρώματα τῆς εἰκόνας τοῦ Φιλίππου, πὸν ἴσως νὰ φυλάξαμε μέσα μας·

Ἔχασε τὴν παλὰ του ὁρμή, τὸ θάρρος του.

*Τοῦ κουρασμένου σώματός του, τοῦ ἄρρωστο
σχεδόν, θᾶχει κυρίως τὴν φροντίδα.*

Οἱ ἱστορικοὶ ἀντιθέτως τὸν λέγουσαν ὁρμητικὸ ὡς τὰ τελευταῖα του· πέθανε ὡς μὴ τὸ λησμονήσομε, ἑξήντα χρόνων ἐπάνω κάτω, ἔνδεκα χρόνια μετὰ τὴ μάχη τῆς Μαγνησίας. Γέρο τὸν περιγράφουσαν ὡς λιοντάρι πὸν γυρίζει ἀνυπόμονα, — ὄχι ἀμέριμνα, — μέσα στὸ κλουβί του, κ' ὑποὺλα τρώγει τὰ κάγκελα του, ἐτοιμάζει νέες φάλαγγες καὶ γεμίζει τὸ θησαυραφυλάκιο του, πὸν θὰ τοῦ φέρει πλοῖα καὶ συμμάχους.

Ὁ Καβάφης ὅμως προτίμησε ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς αὐτὲς ἀκαμψίες νὰ δημιουργήσει ἐκμεταλευόμενος τὰ πιθανά, τὲς ἱστορικὲς πιθανότητες, — ἢ τελευταῖα αὐτὴ ὡραιότητα ἐκφρασις εἶνε δική του. Ὁ τεταρτοπέμπτος στίχος μᾶς τὸ λέγει καθαρά.

..... Ἀτὰ ὁ Φίλιππος
τουλάχιστον διατείνεται.....

Τὸ τί θὰ κάνει στὸ μέλλον ὁ βασιλεὺς δὲν ἐνδιαφέρει τὸν ποιητὴ γιατί ὁ τελευταῖος δὲν διάλεξε γιὰ βασιλείου τὸ ἐπίπεδο τῶν πράξεων ποὺ εἶναι τὸ μόνον ὄρατὸν στὸν ἔξω κόσμῳ κ' ἐπομένως καὶ στοὺς ἱστορικούς. Τὸ Καβαφικὸ δράμα παίζεται καὶ ἐδῶ στὰ παρασκήνια, πίσω ἀπὸ τὴν ἔξωτερικὴ σιωπὴ μιᾶς ψυχῆς, ποὺ βέβαια ἔχει παρελθὸν κ' ἰδέες φιλιππικὰ ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων αἰσθήματα καὶ ψυχολογικὴ ζωὴ, ποὺ δὲν ἀνήκουν ἀποκλειστικὰ εἰς τὸν Ἀντιγονίδη.

Γιατὶ ὁ Καβάφης διάλεξε γιὰ ἥρωα τὸν Φίλιππο τὸν Ε΄; Ἀπὸ ἀτομικὴ συμπάθεια; Ὁμολογῶ δὲν ξέρω· ὑποπιτεύομαι ὅπωςδήποτε, ὅτι κάτι τὸ σύγχρονο θὰ διάβασε στὸ χαρακτῆρα του. Ἴσως νὰ σκέφθηκε πὼς ὁ παλιὸς αὐτὸς Μακεδόνας δὲν εἶχε στὴ ζωὴ του ἓνα σκοπὸ, μιὰ θετικὴ πίστι. Γεννημένος καὶ πρόθυμος γιὰ «τὰ μεγάλα ἔργα» ἀνέλαβε πολλὰ, πολλοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν ἢ τῆς Αἰγύπτου, ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, τῆς Ρώμης. Καμία πρόληψις δὲν τὸν βαστοῦσε. Ἐκαίε τοὺς ναοὺς, σποῦσε τ' ἀγάλματα τῶν θεῶν τῆς ἐποχῆς του, οἱ διάφορες πομπώδεις λέξεις κ' ἀρετὲς τῶν συγχρόνων του σχολαστικῶν, τοῦ Ἀράτου καὶ τῶν ἄλλων, δὲν τὸν σταμάτησαν ποτέ, σὲ τίποτε. Τὶ τὸν ὠφέλησε ὅμως ἢ τόση του ἐλευθερία; Ποτέ δὲν κατώρθωσε νὰ κάνει τὸ τί θέλει. Τὴν Μακεδονία βέβαια τὴν ὠνειρεύετο μεγάλη, μὰ καί, κάθε φορὰ ποὺ νίκησε κατὰ κράτος, ποὺ εὐρῆκε καὶ σύμμαχο ἓναν Ἀντίβα, δὲν φρόντισε νὰ ἐπωφεληθεῖ καὶ κάτι τὸ χειροπιαστὸ νὰ προσθέσει στὸ βασίλειο του. Ἡ νίκη, ἢ ἐπιτυχία του τὸν παρέλυε· φαίνεται πὼς δὲν ἤξευρε τί νὰ τὴν κάνει. Μονάχα στὴν δυστυχία, ποὺ τοῦ ὑπαγόρευε ἀναγκαστικῶς θέλησι, στάθηκε ἀληθινὰ μεγάλος. Στὸ σύγχρονο μυθιστόρημα, πόσοι μικροῦρους θυμίζουμε τὸν Φίλιππον τὸν Ε΄ (1). Κανείς, εἶναι ἢ ἀλήθεια, δὲν συγκρίνεται μ' ἐκεῖνον!

Ἄλλὰ ἄς γυρίσουμε στὸ ποίημα, ποὺ πρέπει νὰ διαβάσουμε ὡς λυρικό, ἢ ἀκόμη καλύτερα, ὡς δραματικό, κ' ὅχι ὅπως στὴν ἀρχὴ φαίνεται — σὰν μιὰ ἀπλὴ ἱστορικὴ τοιχογραφία.

Ὅταν ἡ αὐλαία σηκώνεται, ἤδη ὁ βασιλεὺς γνωρίζει τὲς εἰδήσεις τῆς Συρίας, — ἀφοῦ κανεὶς κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ποιήματος δὲν ἔρχεται νὰ τοῦ τὲς ἀναγγεῖλει. Γύρω

(1) Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ μικροφιλιπποὶ τοῦ συγχρόνου μυθιστορήματος ἀνθῆσαν μεταπολεμικὰ (1920-28) «ἡ μάχη τῆς Μαγνησίας» δημοσιεύθηκε τὸ 1915.

τοῦ τριγυροῦν οἱ δοῦλοι ποὺ ἐτοιμάζουν τὴν ἐσθρῆ. Σ' αὐτοὺς φωνάζει τό :

«Βάλτε πολλὰ τριαντάφυλλα»

ποὺ ἴσως γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ τὸν ἀνακούφισει καὶ νὰ τοῦ φάνηκε ὡς λύσι, ἢ ὡς λήθη. Ἄλλωστε καί :

«ἀπόψι κύβους παίζει»

μὲ κάποιον ὀρισμένως. Σ' αὐτὰ ὅμως τὰ ἔξωτερικὰ — στὸ γύρω κόσμῳ του καὶ πραγματικότη, — δὲν κατορθώνει νὰ προσέξει. Μέσα του «πηγαῖναν κ' ἔρχονταν» τὰ νέα τῆς Συρίας· ποὺ τὸν πείραζαν, ἀντὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσουν, ὅπως θὰ ἔπρεπε, κ' ὅπως ἴσως κ' ὁ ἴδιος χθὲς θὰ τὸ ὑπέθετε. Ἀπὸ τρία χρόνια τώρα μήπως δὲν εἶχε κηρύξει πόλεμο στὸν Ἀντίοχο, μήπως καὶ δὲν τὸν πολεμοῦσε; Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον κυρίως τὸν ἐδίωξε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοὺς συμμάχους του τοὺς Αἰτωλοὺς τοὺς τσάκισε καὶ στὴ Λαμία κ' ἀλλοῦ; Καὶ στοὺς Σκιπίωνες ὅταν ἐπήγαιναν στὴν Ἀσία αὐτὸς τοὺς ετοίμασε γέφυρες, τοὺς ἔδωκε τρόφιμα, καὶ τοὺς ἔξασφάλισε τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Ἄν δὲν ἦταν ἐκεῖνος, ἴσως αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Σελευκίδη νὰ δελεάζαν τοὺς βασιλεῖς τῶν βαρβάρων ποὺ μπορούσαν νὰ πέσουν στὴ ράχη τῶν Ρωμαίων. Ἄλλωστε, κ' ἂν οἱ Σκιπίωνες τὸν ἄκουαν, θὰ εὐρίσκετο κ' αὐτὸς μαζί τους στὴ Μαγνησία.

«Ὁ Ἀντίοχος κατεστράφηκε. Λένε πανωλεθρία».

Ὅχι μονάχα πὼς ὁ κόσμος ἔλεγε μεγάλο τὸν Ἀντίοχο, ὕστερα ἀπὸ τὲς ἐκστρατεῖες του, στὰ βάρη τῆς Ἀσίας, μὰ εἶχε καὶ στρατὸ «πλήθια». Ἡ Μακεδονία μὲ λίγους, πολὺ λίγους ἄνδρες δὲν ἔπαθε ποτέ τέτοια καταστροφὴ.

Μπορεῖ νὰ τὰ μέγαλωσαν ὅλα δὲν θᾶναι ἀλήθεια: ὁ Φίλιππος στὸ βάθος δὲν μπορεῖ νὰ πιστεύσει τέτοια καταστροφὴ, γιατί καὶ δὲν τὴ θέλει: γιατί δὲν τὴ καταλαβαίνει, ἀκριβῶς ὅπως κ' ὅσοι ἀληθινὰ πενθοῦνε δὲν μποροῦν νὰ πειστοῦν ὅτι ὁ ἀγαπημένος τους πέθανε. Ἀπὸ τὴ λέξη «πανωλεθρία» ἐπήγασε ὅλη του ἡ ἔσωτερικὴ δυσαρέσκεια, ποὺ τὸν ἔκανε νὰ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του γέρο, τὸ σῶμα του κουρασμένο κ' ἄρρωστο. Γιὰ νὰ τὴν ἀποφεύγει, εὐρίσκει ὡς δικαιολογία πὼς εἶναι καθήκον του σχεδὸν νὰ περάσει τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ του ἀμέριμος, καὶ βάζει τόση

πομπώδη επιμονή στη διεξαγωγή διασκέδασης πού δήθεν επιθυμεί.

Δέν είναι επιτέλους ο πρώτος άνόητος περαστικός παρ' όλα τὰ ελαττώματά του, είναι άνθρωπος έξυπνος και μεγάλος· κι' έκτός από την γενική του ψυχολογική δυσαρέσκεια, επίσης ξεύρει, πώς τώρα οί Ρωμαίοι θά γίνουν άπιστοι. Ποιόν τώρα θά έχουνε νά φοβηθούνε; Ίσα με χθές, όταν φοβούνταν άκόμη τόν Άντίοχο, περιποιούνταν κι' ήθελαν σύμμαχο την Μακεδονία· τώρα όμως; Άκόμη κι' αυτή, ή ύπερήφανη, δέν μένει άδύνατη στη διάθεσί τους; Αύτά όμως ο Φίλιππος πώς μπορεί νά τὰ πει; πώς μπορεί νά τὰ φωνάξει; Κι' όχι μονάχα τούς Ρωμαίους πρέπει τώρα νά κολακεύει, αλλά και τó λαό τόν ίδιο, πού έχυσε αίμα για αυτόν τόν πόλεμο τόν Συριακό: πρέπει λοιπόν, καθήκον είναι νά χαρεί, νά κάνει φωταγίες και νά διασεδάσει. Ή Μάχη τής Μαγνησίας επίσημα για όλον τόν κόσμο, έκτός από τόν ίδιον πού ξεύρει, είναι και δική του νίκη· και θά ήταν και πραγματικά, άν ήταν όπως ήλπιζε μία νίκη κολοβή, μία νίκη σαν τού Πύρρου, γι' αυτό λέγει:

Εἶθε. Γιατί ἀγκαλά κι' ἐχθρός, ἦσανε μιὰ φυλή.

Λόγια μετάνοιας, πού δείχνουνε καλά τó πόσο λίγο ηὔχετο την πανωλεθρία. Τώρα πού ή πολιτική τής ισορροπίας, πού ήταν ή μόνη πολιτική θεωρία τής εποχῆς χρεωκόπησε, έχει καιρό νά σκεφθεῖ ότι οί Σελευκίδες ήταν Έλληνες, ότι στην Άντιόχεια ζούσαν ελληνικά, πολύ περισσότερο από τούς Πτολεμαίους, πού πότε πότε κάνανε τούς Αιγυπτίους.

Όμως ἕνα «εἶθε» εἶν' ἀρκετό. Ίσως κιόλας πολύ.

Δραματικώτατος είναι αυτός ο στίχος. Όλος ο ιστορικός χαρακτήρας τού Φιλίππου, πού αναλύσαμε στην άρχή τού ποιήματος, δείχνεται άκέραιος ἐδῶ. Άγέρωχος όπως ήταν, δέν μπορούσε νά παραδεχθεῖ πώς ήταν σφάλμα τó νά πολεμήσει με την Έλληνική Συρία. Μόλις ή ιδέα αυτή παρουσιάζεται στο μυαλό του, άμέσως, γιατί κάπως αισθάνεται ότι έχει άδικο, την κλωτσά νευρικά και διατάσσει γλήγορα νά ετοιμάσουνε την έορτή.

«Ο Φίλιππος τὴν ἑορτὴ βέβαια δὲν θ' ἀναβάλει.

Όσο κι' άν στάθηκε τοῦ βίου του ἡ κόπωσις μεγάλη

.....

θυμᾶται πόσο σὴν Συρία θρήνησαν, τί εἶδος λύπη
εἶχαν, σὴν ἔγινε σκουπίδι ἡ μάνα των Μακεδονία».

Έλληνες ἴσως ἦταν. Μά όταν αὐτὸς ἀγωνίζονταν κι' ἦταν ὅλος ἀφοσιωμένος στὸν πόλεμο τῶν Ρωμαίων, ὁ συμπατριώτης του ὁ Άντίοχος τοῦ ἔπερνε μία μία πίσω ἀπὸ τὴν ράχη του, ἀνανδρα τὲς πόλεις τὲς δικές του καὶ εἰς τὴν Θράκη καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσία. Κι' άν ἦταν μόνον αὐτά; Μά κι' ὅταν ἦλθε στὴν Ἑλλάδα, πρὶν βεβαιωθεῖ άν εἶχε τὸν Φίλιππο ἐχθρὸ γιὰ φίλο, σ' ἕνα τυχοδιώκτη ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολι, σ' ἕναν Ἀλέξανδρο δῆθεν ἀπόγονο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὑπεσχέθηκε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας. Καὶ τὸ χειρότερο· μπορούσε νὰ τὸ λησμονήσει; Ἐπῆγε στὰς Κυνὸς Κεφαλὰς καὶ σκέπασε ἐπιδεικτικά με χῶμα τὰ κόκαλα τῶν Μακεδόνων πού ἔπεσαν ἐκεῖ, τὴν Ρώμη πολεμῶντας. Ποιὸ μεγάλη ταπεινῶσι ὁ Φίλιππος δέν εἶχε αἰσθανθεῖ. Τὸς Μακεδόνες του ὁ Άντίοχος ἤθελε νὰ τοῦ κλέψει!

N' ἀρχίσει τὸ τραπέζι. Δοῦλοι τοὺς ἀδούς, τὴ φωταγία.

Τι εἰρωνία! Μιὰ νίκη — καὶ τι νίκη — κατὰ κράτος — γίνεται αἰτία τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου πού τὴν κέρδισε. Δέν γράφθηκε ποτὲ πῶς ἀπαισιόδοξο δρᾶμα.

Γ. Α. ΣΑΡΕΓΙΑΝΝΗΣ

ΜΑΡΙΑ ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ

«Θὰ πεθάνω μιὰν αὐγούλα μελαγχολικὴ τοῦ Ἀπρίλη»

Όσοι τὴν γνωρίσαμε, ὅσοι τὴν θαυμάσαμε καὶ τὴν ἀγαπήσαμε εἰλικρινά, βαθειά, περιμέναμε μ' ἀγωνία τὸ θλιβερὸ ἀγγελμα τοῦ χαμοῦ της. Μά κανένας μας δέν πίστευε πὼς τόσο γλήγορα θά ἐρχόταν τὸ μήνυμα.

Ἡ κόρη με τὰ ὄρατα μεγάλα καὶ φωτεινὰ μάτια, πού ἕως τὴν τελευταίαν στιγμή διετήρησαν ἀναλλοίωτη τὴν ἐκφραση τῆς μεγάλης ψυχῆς της «ἔσβυσε γλυκὰ σὴν τὰ λουλούδια» ὅπως τόσο τραγικά προφήτεψε μιὰν ἀπριλιτικὴ αὐγή.

Ἡ φωνὴ της πού τόσα ἀπαλά, τόσο ἀρμονικά, τραγουδῆσε τὸν πλούσιο συναισθηματικὸ κόσμο πού ἔκλεινε μέσα της, ἔπαυσε πλέον ν' ἀντηχεῖ. Μιὰ ἀληθινὰ εὐγενική, ἰδανικὴ ὑπαρξη ἔσβυσε ἀπὸ τὸ λογοτεχνικὸ στερέωμα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.

Όταν τὸ 1928 πρωτοφάνηκαν τὰ ποιήματα τῆς Μαρίας Πολυδούρη «Οἱ τριλλίες ποὺ σβύνουν» ὁ καθένας μας ἐνοιωσε μὲ μιᾶς τὴν ὑπέροχη μουσικὴ ποὺ τὰ λεπτὰ γυναικεῖα χέρια ἔκρουσαν στὴ λύρα. Μιὰ ἐξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα ἀπεκαλύπτετο. Ἐνα ταλέντο μεστό, ὄριμο, μιὰ καρδιά ποὺ ἐδονεῖτο ἀπὸ τὴν τρυφερότερη συγκίνηση, μιὰ ψυχὴ ποὺ πονοῦσε κι' ἔκλαιγε, ἀπὸ τῆς Μοίρας τ' ἀδυσώπητα χτυπήματα καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴ φριχτὴ ἐγκατάλειψη.

Ποιὸς θὰ μπορέσει ν' ἀνοίξει τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς τῆς εὐγενικῆς κόρης γιὰ νὰ μᾶς ἀποκαλύψει ἡμέρα μετὴν ἡμέρα τὴν τραγικὴν ἀγωνία τῆς, τίς φρουρῶδες ἐλπίδες τῆς, τὰ συντριμμένα ὄνειρά τῆς; Ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ μᾶς ἱστορήσει τὴν μεγάλη, τὴν ἀνείπωτη ἀγάπη τῆς, ποὺ στάθηκε ἀκόμα ἓνα μαρτύριο, μέσα σ' ὅλα τ' ἄλλα ποὺ τῆς πρόσφερε ἡ Ζωή;

Τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀδύνης ἡ ἰέρεια αὐτῆ, μονάχα μὲ μιὰ γαλλίδα ὁμότεχνό τῆς ἡμπορεῖ νὰ συγκριθεῖ: μὲ τὴν Μαρία Λενερού, ποὺ τὸ ἡμερολόγιό τῆς, ἀντιφέγγισμα τῆς ψυχῆς τῆς, εἶναι ὁ πιστὸς καθρέφτης τῆς δυστυχισμένης ὑπαρξῆς τῆς.

Ἔτσι καὶ ἡ δική μας ἡ Μαρία, ποὺ ἔσβυσε, χωρὶς νὰ νοιώσει καμμιά χαρὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ, πάνω στὸ ἀνθισμα τὸ ἡλιόλουστο τῆς νιότης τῆς. Κάθε μέρα, σὲ μιὰ μακρυνὴ κλινικὴ, πάνω στοῦ πόνου τὸ κρεβάτι, ἡ ὠραία κόρη, καταδικασμένη ἀπὸ μιὰν ἀδυσώπητη ἀρρώστια, αἰσθανόταν τὴν πνοὴ τῆς ὀλοένα νὰ φτερουγίζει μακριά. Ἐρημη, ὑπομένοντας τὸ μαρτυρικὸ Γολγοθᾶ τῆς, μὲ στωϊκὴ ἐγκαρτέρηση, πεθαίνοντας μὲ τίς ἀναμνήσεις κάποιων εὐτυχισμένων, φευγαλέων στιγμῶν, ἡ Μαρία Πολυδούρη — ἡ μεγάλη ποιήτρια ποὺ θρηνοῦμε σήμερα — περίμενε τοῦ «μαρτυρίου ἡ σιδερένια ρόδα νὰ γυρίσει τὴ στροφή τῆς τὴ στερνὴ». Ὑγρὰ, νοσταλγικά, τὰ φωτεινά τῆς μάτια, κυττάζουν μὲ κάποιον φόβο τοὺς ἀγριούς λευκοὺς καὶ γυμνοὺς τοίχους τοῦ νοσοκομειακοῦ κελιοῦ τῆς, ποὺ ἔγινε γι' αὐτὴ παλάτι καὶ τάφος μαζί. Καὶ τότε ἡ ὠραία κόρη ξεσπᾷ πρὸς τὴν πένθιμη θεωρία τῶν περασμένων σὲ θρηνο τραγικόν.

Πόνος... πόνος... δὲ φτάνει πειὰ τὸ δάκρυ

κι' ὁ στεναγμὸς δὲ φτάνει, δὲν ξεσπᾷ.

*Ἄλλοφρονον πούλι πετιέται ἡ σκέψη
καὶ δέρνει τὰ φτερά τῆς καὶ τὰ σπᾷ.*

Διαρκῶς ἡ ἐνατένιση τοῦ χάρου ποὺ προσμένει νὰ

καλύψει μὲ τὸν μαῦρο πέπλο του, βυθίζοντας τὴ λαμπερὴ σκέψη τῆς στὴν αἰώνια σκοτεινιά, θερμαίνει τὴν ψυχὴ τῆς, ποὺ ἱκετεύει νὰ ζήσει γιὰ νὰ χαρεῖ ἀκόμα τὸ φῶς καὶ τὰ λουλούδια, μὲ μιὰ φλόγα ποὺ μοιάζει σὰν τὴ στερνὴ ἀναλαμπὴ τοῦ καντυλιοῦ ποὺ θὰ σβύσει.

Σπάνια γυναικεῖα χέρια ἔκρουσαν τόσο εἰγενικά, τόσο ἀπλά, τὴν ποιητικὴ λύρα. Οἱ στίχοι τῆς μοιάζουν μὲ μουσικὴ ὅπου ἡ μελαγχολία ξεχύνεται καὶ ποὺ ἡ πένθιμη, ἀργή, μελωδία τῆς μονάχα μὲ τὴν μετοβενικὴ ἔξαρση ἡμπορεῖ νὰ συγκριθεῖ.

Τὸ τραγοῦδι τῆς Μαρίας Πολυδούρη συναρπάζει, μετουσιώνει μὲ τὴν ἀγνότητά του, τὸ παρθενικὸ ἄρωμά του, μὲ τὸ αἶσθημα ποὺ ἀναβλύζει αὐθόρμητο σὰν ἀπὸ κρυστάλλινη πηγὴ. Στὴν ματεριαλιστικὴ ἐποχὴ μας τραγοῦδια σὰν τῆς Μαρίας Πολυδούρη εἶναι μιὰ ὄραση καὶ μιὰ ἐλπίδα. Ἀκοῦστε αὐτοὺς τοὺς στίχους.

*Ὁ στεναγμὸς ἀνάσα ἀνθῶν καὶ τᾶνθη φιλημάτων
σχήματα. Ἡ αὔρα ψίδυρος ἐρωτικῶν στομάτων.*

Καὶ τῶν κλαδιῶν ἡ ἀνάταση χέρια ποὺ θ' ἀγκαλιάσουν.

Σπάνια, μὰ πολὺ σπάνια, ἀποδόθηκε ἀπὸ γυναῖκα τόσο ἀριστουργηματικά, τόσο ἀνάλαφρα, ἀέρινα, τὸ ἐρωτικὸ αἶσθημα. Μὰ τὸ κορύφωμα τῆς ὅλης ποιητικῆς παραγωγῆς τῆς, ἐκεῖ ὅπου ὁ ἔρωτος ἐξιδανικεύεται καὶ φθάνει στὴν ἀγνότερη, ὑπερκόσμια ἔκφρασή του, ἐκεῖ ὅπου τὸ πάθος, τὸ εὐγενικὸ καὶ τὸ τόσο ἀνθρώπινο, ξεχειλίζει καὶ πλησιάζει τὸν λυρικώτερο παροξυσμό, εἶναι τὸ ὑπέροχο, κατὰ τὴν γνώμη μας, ποίημα ποὺ ἔχει ὡς τίτλο «Γιατὶ μ' ἀγάπησες».

*Δὲν τραγουδῶ παρὰ γιατί μ' ἀγάπησες
στὰ περασμένα χρόνια.*

*Καὶ σὲ ἥλιο, σὲ καλοκαιριοῦ προμάντευμα
καὶ σὲ βροχὴ, σὲ χιόνια,*

δὲν τραγουδῶ παρὰ γιατί μ' ἀγάπησες.

*Μόνο γιατί μὲ κράτησες στὰ χέρια σου
μιὰ νύχτα καὶ μὲ φίλησες στὸ στόμα,
μόνο γι' αὐτὸ εἶμαι ὠραία σὰν κρῖνο δλάνοιχτο
κι' ἔχω ἓνα ρίγος στὴν ψυχὴ μου ἀκόμα,
μόνο γιατί μὲ κράτησες στὰ χέρια σου.*

Μόνο γιατί τὰ μάτια σου μὲ κύτταξαν
μὲ τὴν ψυχὴ στὸ βλέμμα,
περήφανα στολίστηκα τὸ ὑπέροχο
τῆς ὑπαρξῆς μου στέμμα,
μόνο γιατί τὰ μάτια σου μὲ κύτταξαν.

Μόνο γιατί ὅπως πέρναα μὲ καμάρωσες
καὶ στὴ ματιά σου νὰ περνήνῃ
εἶδα τὴ λυγρὴ σκιά μου, ὡς ὄνειρο
νὰ παίξῃ, νὰ πονήῃ,
μόνο γιατί ὅπως πέρναα μὲ καμάρωσες.

Γιατὶ δισταχτικὰ σὰ νὰ μὲ φώναζες
καὶ μοῦ ἄπλωσες τὰ χέρια
κ' εἶχες μέσα στὰ μάτια σου τὸ θάμπωμα
— μὰ ἀγάπη πλέρια,
γιατὶ δισταχτικὰ σὰ νὰ μὲ φώναζες.

Γιατί, μόνο γιατί σὲ σέναν ἄρεσε
γι' αὐτὸ ἔμεινεν ὥραϊο τὸ πέρασμά μου.
Σὰ νὰ μ' ἀκολουθοῦσες ὅπου πήγαινα,
σὰ νὰ περνοῦσες κάπου, ἐκεῖ, σιμὰ μου.
Γιατί, μόνο γιατί σὲ σέναν ἄρεσε.

Μόνο γιατί μ' ἀγάπησες γεννήθηκα,
γι' αὐτὸ ἡ ζωὴ μου ἐδόθη.
Στὴν ἄχαρη ζωὴ τὴν ἀνεκπλήρωτη
μένα ἡ ζωὴ πληρώθη
Μόνο γιατί μ' ἀγάπησες γεννήθηκα.

Μονάχα γιὰ τὴ διαλεχτὴν ἀγάπη σου
μοῦ χάρισε ἡ ἀγῆ ρόδα στὰ χέρια.
Γιὰ νὰ φωτίσω μὰ στιγμὴ τὸ δρόμο σου
μοῦ γέμισε τὰ μάτια ἡ νύχτα ἀστέρια,
μονάχα γιὰ τὴ διαλεχτὴν ἀγάπη σου.

Μονάχα γιατί τόσο ὥραϊα μ' ἀγάπησες
ἔζησα, νὰ πληθαίνω
τὰ ὄνειράτά σου, ὥραϊε πὺν βασίλειψες
κι' ἔτσι γλυκὰ πεθαίνω
μονάχα γιατί τόσο ὥραϊα μ' ἀγάπησες.

Ἀμφιβάλλω ἂν στὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία ὑπάρχουν πολλοὶ στίχοι σὺν αὐτοῖς. Θὰ προσέξατε βέβαια τὴν λυρικὴν ἔξαρση, τὶς θαυμαστὲς εἰκόνες, τὸ πλούσιο χρῶμα καὶ τὴν ἠχητικότητα τῶν στίχων. Μιὰ ἁρμονία ἀβίαστη, γαλήνια, πηγάζει ἀπὸ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ, τὸ τόσο βαθειὰ ἀνθρώπινο καὶ ὑποβλητικὸ. Γι' αὐτὸ τὰ ποιήματα τῆς Μαρίας Πολυδούρη θὰ ζήσουν, διότι, καθὼς ὀρθὰ ἔγραψε ὁ ποιητὴς Κώστας Οὐράνης «τὸ παράπονό της ἐνώνεται μὲ τὸ αἰώνιο παράπονο τῆς ἀνθρωπότητος κάθε φορὰ πὺν ἀντικρύζει τὴν παγερὴ ἐκμηδένιση τοῦ θανάτου. Τὶς κραγές της τὶς διαπερνάει ἡ ἴδια πνοὴ τῆς τραγωδίας πὺν δονεῖ τὸ παράπονο τῆς Ἀντιγόνης σὺν ἀπυχαιρεταίῃ τῇ ζωῇ καὶ τὸ «θεῖον φῶς».

Πράγματι μιὰ τραγωδία ἀρχαία ὑπῆρξε ἡ μαρτυρικὴ ζωὴ τῆς ὥραϊας παρθένου πὺν ἔσβυσε ἕνα ἀπριλιάτικο πρωτὶ. Μὰ ἂν τὸ ἐρωτικὸ μεθύσι τῆς ἐνέπνευσε ἀριστουργηματικὸς στίχος, καὶ ἡ ἐνατένιση τοῦ θανάτου, τοῦ μοιραίου, ἐδόνησε βαθειὰ τὴν πονεμένη ψυχὴ της καὶ τὴν ἔκανε νὰ ξεσπάσει σ' ἕνα κλάμμα ἀτέλειωτο, μὰ ὑπερήφανο.

Εἶμαι τὸ λουλοῦδι πὺν σιγὰ τὸ τραοῖε τὸ κρυφὸ σαράκι.
Γέννημα καὶ θρέμμα στὴν ψυχὴ μου μέσα τὸ κακὸ φωλιάζει.
Καὶ ζωὴ καὶ χάρος εἶμαι, ἀπ' τὴ γελίστρα τύχη δὲν προσμένω.
Ἄψηλὸ κι' ὥραϊο στήνω τὸ κορμί μου· ἄλλο δὲ μοῦ μοιάζει.
Ὅμως διαν δείξω τὶς πληγές μου στ' ἄσπρα, θάμαι πεθαμένο.

Ἐνα λουλοῦδι ὅπως τραγουδεῖ ὑπῆρξε ἡ Μαρία... Ἐνα ρόδο πὺν γεννιέται τὸ πρωτὶ καὶ πὺν ἡ δροσιά τῆς νύχτας μαραίνει. Ἡ μοῖρα σάθηκε ἀδυσώπητη, φριχτή, γιὰ τὴν κόρη πὺν ἔπλαθε τὰ εὐγενικώτερα ὄνειρα, πὺν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζήσει καὶ πὺν ἔπρεπε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ὑπαρξὴ νὰ βρεῖ συμπόνια, προστασία, ἀπὸ τοὺς φίλους, ἀπὸ τοὺς διανοομένους, ἀπὸ τὸ Κράτος. Γιατὶ μὲ τὸν θάνατο τῆς Μαρίας Πολυδούρη δὲ χάθηκε μονάχα ἕνα ταλέντο μεστό, πλούσιο, καὶ δυσαναπλήρωτο. Χάθηκε μιὰ ζωὴ, ὅλο νιάτα, δημοφιλία, χαρὰ, φῶς... Κι' αὐτὸ εἶναι πιὸ θλιβερό, πιὸ σπαραχτικὸ...

Καὶ τώρα, κλειστε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ μάτια σας, κι' ἀφήστε τὴν φαντασία σας νὰ σᾶς φέρει μὲ τὰ φτερά της, ἐκεῖ μακρὰ, σ' ἕνα μικρὸ φτωχικὸ δωμάτιο... Κοιτάξτε, εἶναι ἕνα στενὸ κελλί. Πάνω σ' ἕνα σιδερένιο κρεβάτι, μιὰ κόρη πὺν ἡ ἀδυναμία της μόλις θυμίζει τὴν παλιὰ

ὁμορφιά, σβύνει σιγά, ἐνῶ θαμποφέγγει ἡ μέρα... Δυὸ τρία ἀγαπημένα, πονετικά, πρόσωπα, — συγγενεὶς καὶ φίλοι πού θρηνοῦν — παραστέκουν στὶς τελευταῖες ἀναλαμπές τῆς ζωῆς πού φεύγει. . . Τὸ πρόσωπο τῆς ἑτοιμοθανάτου ἔχει πάρει πιά τὸ κέρινο σχεδὸν χρῶμα. . . Μονάχα, τὰ μεγάλα καὶ ὠραία μαῦρα μάτια διατηροῦν ἀκόμα κάποια ζωηρότητα. . . Μὰ νά, χάνουν κι' αὐτὰ τὴν ἔκφρασή τους. Σβύνουν. Μὰ πρὶν κλείσουν παντοτεινά, βλέπουν νὰ περνοῦν ἐμπρὸς τους ὅλοι οἱ δραματισμοί, ὅλες οἱ ἀναμνήσεις, θολές, συγκεχυμένες. . . Ὅλα ἔτελείωσαν. Ἡ κόρη κοιμᾶται γιὰ πάντα. Καὶ ἐνῶ στὸ στερέωμα ψηλώνει ὁ ἀπριλιάτικος ἥλιος καὶ χρυσώνει μὲ τὶς ἀχτίδες του τὸ τοπεῖο καὶ τὴν θλιβερὴ εἰκόνα τοῦ κελλιού, μιὰ φωνὴ ἀκούεται, σὰν νάρχεται ἀπὸ ἄλλους ὀρίζοντες, πού τραγουδεῖ μὲ παράπονο πικρό.

Θὰ πεθάνω μὴν ἀγούλα μελαγχολικὴ τοῦ Ἀπρίλη, ὅταν ἀντικρὸν θ' ἀνοίγῃ μέσ' στὴ γάστρα μου δειλὰ ἓνα ρόδο—μὰ ζωοῦλα. Καὶ θὰ μοῦ κλειστοῦν τὰ χεῖλη, καὶ θὰ μοῦ κλειστοῦν τὰ μάτια μοναχά τους, σιωπηλά.

Θὰ πεθάνω μὴν ἀγούλα θλιβερὴ σὰν τὴ ζωὴ μου, πού ἡ δροσιά της, κόμποι δάκρυ θὰ κυλάῃ πονετικὸ στὸ ἅγιο χῶμα πού μὲ ρόδα θὰ στολίζῃ τὴ γιορτὴ μου, στὸ ἅγιο χῶμα πού θὰ μοῦ εἶναι κρεβατάκι νεκρικό.

*Ὅσα ἀγάπησα στὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου θὰ σκορπίσουν καὶ θ' ἀφανιστοῦν μακρὰ μου, σύννεφα καλοκαιριοῦ.
Ὅσα μ' ἀγαπήσαν μόνο θᾶρθουν νὰ μὲ χαιρετίσουν καὶ χλωμά θὰ μὲ φιλοῦνε σὰν ἀχτίδες φεγγαριοῦ.*

Θὰ πεθάνω μὴν ἀγούλα μελαγχολικὴ τοῦ Ἀπρίλη. Ἡ στερνὴ πνοὴ μου θᾶρθη νὰ στὸ πῆ καὶ τότε πιά, ὄση σοῦ ἀπομένει ἀγάπη, θᾶναι σὰ θαμπὸ καντύλι — φτωχὴ θύμιση στοῦ τάφου μου τὴν ἀπολησιμονιά.

Γ. Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΣ

ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΣΗΛΗ «*Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ*» Ἀθήνα 1930.

Γιὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ κ. Μυριβήλη γράφτηκαν δίκαια πολλὰ ἐπαινετικά. Τὸ συγκρίναν μὲ ἄλλα ξένα βιβλία σχετικὰ κι' αὐτὰ μὲ τὸν πόλεμον καὶ πολλοὶ τὸ βρῆκαν ἀνώτερον ἀπ' τὰ γερμανικὰ καὶ τὰ γαλλικὰ τοῦ ἴδιου εἴδους. Ἐμᾶς δὲ μᾶς ἀρέσει κατ' ἀρχὴν ἡ συγκριτικὴ κριτικὴ. Τὸ ἔργο τοῦ κ. Μυριβήλη εἶναι πρῶτα-πρῶτα νομίζομε νεοελληνικὸ καὶ συγγραφικὰ καὶ ἰδεολογικά.

Βέβαια ἡ πνοὴ του εἶναι ἡ ἴδια πανανθρώπινη μεταπολεμικὴ πνοή, μὰ ἡ αἰσθηματικὴ του ὄψη, τὸ ἠθικὸ, ἠθολογικὸ καὶ ψυχολογικὸ του συγκρότημα εἶναι κυρίως ρωμέικα. Τὸ βιβλίον ἄλλωστε αὐτὸ στὴν πρώτη του ἐκδοτικὴ μορφή προσηγήθηκε ἀπὸ παρόμοια ξένα ἱστορήματα. Βέβαια κείνο πού ἀπαραίτητα πρέπει νὰ σημειωθεῖ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Μυριβήλη εἶναι πὼς ἀδικιέται, ὅπως ἀδικοῦνται καὶ ὅλα τὰ καλὰ δημοουργικά μας ἔργα στὴ διάδοσιν ἐξ αἰτίας τῆς γλώσσας. Ποῦ οἱ χιλιάδες ἀντιτύπων τῶν ξένων τέτοιων βιβλίων πού κατέλαβαν τελευταία ὅλη τὴ βιβλιοπωλικὴ κίνηση, καὶ ποῦ τὰ μερικὰ ἀντίτυπα πού θὰ διατέθηκαν ἀπὸ «Ἡ Ζωὴ ἐν τάφῳ».

Τόσο ζωντανό, τόσο δυνατὰ παρουσιασμένο, τόσο μαστορικὰ δουλεμένο καὶ ἀναπτυγμένο εἶναι τὸ θέμα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ πού μᾶς ἤρθε σὰν ἀνακούφιση, σὰν ἐνθάρρυνση γιὰ τὸ πεζογράφημά μας. Σπάνια διαβάζει κανεὶς μιὰ τέτοια ἀριστουργηματικὴ πρόζα, μὲ τόσο ἀλληλένδετη ἐσωτερικὴ ὕψη, τέτοιο παλμό. Ἡ φράση μικρὴ καὶ γοργὴ τέλεια ταυτισμένη μὲ τὴν ψυχὴσύνθεση τοῦ ἔργου. Ἐνας στρατιώτης, ἓνας καμημένος στρατιώτης τοῦ τελευταίου μεγάλου πολέμου πού πλημμυρίζουν στὸ μυαλό του γεγονότα καὶ σκέψεις καὶ στὴν καρδίᾳ του ἀκόμη αἰσθήματα καὶ τὰ γράφει ἀπὸ μέτωπο ὅλα, ὡς τὴν πῆ ἐλάχιστη μὰ σημαίνουσα λεπτομέρεια, στὴν καλὴ του. Νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ σκορπίσει τὴ δυναμικότητά του κάπου, νὰ δοθεῖ, ἀφοῦ ὁ τελειοποιημένος πόλεμος τὸν ἔχει κλείσει στὸ χαράκωμα καὶ τοῦ στερεῖ καὶ τὴν παραμικρότερη αὐθόρητη δράση.

Ἀφαστεῖς εἶναι οἱ σελίδες πού ὁ συγγραφεὺς περιγράφει, ἢ μᾶλλον ζωντανεῖται τὰ δεινὰ τὰ σωματικά καὶ ψυχικά τοῦ φυλακισμένου στρατιώτη μὲς στὸ χαμηλόσκεπο ἀμπρι. Κείνος περιμένε τὸν παλαιὸ πόλεμον μὲ τὰ θρυλλικὰ ἥρωϊκά κατορθώματα, τὴ μάχη στήθος μὲ στήθος, τὴ νίκη ἢ τὸ θάνατον. Καὶ τὸν κλείσανε μὲς στὸ τρομερὸ ἀμπρι ὅπου ὁ θάνατος τοῦκανε μιὰ ὑποὺλη καταδίωξη χωρὶς νὰ τοῦ παρέχεται ἡ εὐκαιρία νὰ υπερασπιστεῖ, χωρὶς νὰ τοῦ δίνεται τοῦλάχιστον νὰ καταλάβει, γιὰ ποιὸν ἢ γιὰ τί πεθαίνει. Ὁ ἄλλος ὁ πόλεμος σοῦ ξύπναγε τοῦλάχιστον τὰ ἄγρια ἐνστικτα, σοῦδειχνε τὴν περίστασιν νὰ φανεῖς γενναῖος καὶ τὸ κατόρθωμά σου εἶχε καὶ κάποια σημασία γιὰ τὸ γενικὸ ἀποτέλεσμα. Μὰ στὸν τελευταῖον πόλεμον ἦσαν τὸ μυριστὸ ἐνὸς συνόλου πού σὲ χρεοιάζονταν γιὰ συμπλήρωσιν του καὶ γιὰ ὄργανόν του. Μηχανὴ μὲς στὶς μηχανές. Ποῦ νὰ ἀντέξουν ἰδανικά καὶ ὄνειρα μὲς σὲ μιὰ μαρτυρικὴ καὶ χωρὶς πιθανὸ γνωστὸ τέλος περιπέτεια στὴν ὁποία

έχανες σιγά-σιγά όλη σου τήν ενεργητικότητα κι αφήνοσουν έρ-
μαιο στή μοιραία λύση.

Υπάρχουν σελίδες στό «Η Ζωή έν Τάφω» υπέροχες, περιγρα-
φές μεγάλης συγγραφικής ικανότητας, «εικόνες ζωντανές, σκέψεις
μεστές. Τό ταλέντο του κ. Μυριβήλη, τού σεμνού αυτού λογοτέχνη
της Μιτυλήνης, μάς δίνεται στην άκέραια φόρμα του, μ' όλη τή
μαστορική δύναμη τών μεγάλων συγγραφέων.

P. Σ.

ΘΩΜΑ Π. ΛΑΛΑΠΑΝΟΥ «Βήματα στή χλόη». Μ' ένα γράμμα
τού Κωστή Παλαμά. (Αθήνα, 1930).

Καμμιά εικοσαριά ποιήματα, στά όποια διαβλέπει κανείς άρ-
κετά καλλιτεχνικά χαρίσματα. Άν μάλιστα λάβωμε ύπ' όψη ότι
είνε ή πρώτη συλλογή πού παρουσιάζει ό κ. Λαλαπάνος (τούλάχι-
στο ό κ. Παλαμάς λέει στό γράμμα του: «Η α ύ γ ή τ ω ν...είνε
π ρ ο μ ή ν υ μ α καλής ήμέρας»), δέν μπορούμε παρά νά είμαστε
ίκανοποιημένοι μέ τήν έγργασία του αυτή. Δέν θέλω βέβαια νά πώ
ότι έχει φθάσει, ούτε κατά προσέγγιση, στην τελειότητα της διατυ-
πώσεως τών συναισθημάτων του. Άλλά μερικές στροφές του μέ
σταματούν μέ τήν έμορφία των. Στό ποίημα «Βεντάγιες» ξεχωρίζω
πολύ άρμονικούς στίχους. Παραθέτω μερικούς. Πρόκειται για μιά
δύσι Σελήνης :

«Χίλιων λογιώνε χρώματα πέρνουν τήν ώρα τά βουνα
κι' έν' έτσι σάν βεντάγια αίματωμένη
ή δύση κάτω όλόγυμη στής άπλης λίμνης τά νερά
σέ μιά ήσυχία όλογύρω έρωτευμένη.

Τ' αστέρια κρέμονται έξαλλα σαμάνια τ' άύλου τού Ναού
και τά σταχιά τά σύννεφα τ' άνάγια...»

Όραία επίσης τά ποιήματα «Τώρα γυρίζω μόνος», «Ό Έρω-
τάς μου», «Sopor perperius», «Νοσταλγία». Όσο για δύο-τρια
πού έχει μέ φιλοσοφική χροιά, αυτά τά βρισκω μάλλον μέτρια.
Όχι ότι άμφιβάλω για τήν ελικρινεία των, αλλά οι σκέψεις πού
έκθέτει σ' αυτά ό ποιητής είναι τόσο κοινές... («Τ' άσυμπλήρωτο
Γιατί», «Γαξίδι»). Τούλάχιστο νά είχαν κάποια πρωτοτυπία στόν
χειρισμό τού θέματός των — αλλά δυστυχώς ούτε αυτό δέν συμβαί-
νει. Προτιμώ τόν κ. Λαλαπάνο όταν τραγουδεί τις άναμνήσεις του,
τις νοσταλγίες του ή τήν άγάπη του για τήν Φύση.

Άπ' τά τέσσαρα ποιήματα πού μπαίνουν χωριστά στό τέλος,
ξεχωρίζω τήν «Πατινάδα». Είναι γραμμένη μέ πολλή διάθεση. Άν
και θυμίζει τόν «Μπαταριά» τού Μαλακάση, δέν στερείται ως τόσο
άπό προσωπικό τόνο και, παρά τις μικρές μορφικές άτημελησίες
πού έχει, βρισκω στόν λυρισμό της άρκετή δύναμη.

Τελειώνοντας, κοντοστέκομαι για μιά στιγμή. Επιθυμώ νά πα-
ρατηρήσω ότι στά «Βήματα στή χλόη» βρήκα πλήθος άπό όρθογρα-
φικά σφάλματα: «στό εδώλιο» (σελ. 1), «περυσσοί» (3), «και κλές»
(5), «νά κλές» (5), «τι έγίνει» (8), «τή περύσσα» (9), «τή περί-
φανη» (12), «τήν ώραία» (12), «θλυμένα» (13) κλπ. Άλλά έλπίζω νά
μη εύθύνεται γι' αυτά παρά ό στοιχειοθέτης, ή ό διορθωτής, τού
βιβλίου ..

Γ. Α. Π.

ΕΥΡΥΔΙΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΟΥ «Μύθοι και διηγήματα».

Η Δνίς Άλεξανδρίδου, μιά έξαιρετικά μορφωμένη κόρη της
Πόλης, άπό χρόνια άγάπησε και έγγραψε τό παραμυθιμένο αυτό εί-
δος της φιλολογίας τόν μύθο μέ πρωταγωνιστές ζώα, πουλιά, λου-
λούδια, έντομα. Ένα μέρος άπτό έργο της αυτό εκδόθηκε σέ βι-
βλίο στή σειρά «τών βιβλίων για παιδιά» άπτόν μεγάλο εκδοτικό
όίκο Δημητράκου, μέ υπέροχα σχέδια της διαπεπούς καλλιτέχνη-
δας κυρίας Χαρ. Στεφανοπούλου. Περιλαμβάνει δέκα έξη μύθους
και διηγήματα τό ένα πώ χαριτωμένο άπτό άλλο. Θυμηθήκαμε τις
Fables τού La Fontaine. Βέβαια οι κλασικοί μένουν κλασικοί και
ό La Fontaine ήταν μέγας, αλλά σήμερα προτιμούμε νά βλέ-
πομε τούς μύθους νά γράφονται σέ πρόζα. Ό στίχος βέβαια ύπο-
σημειώνει πώ έντονα όρισμένα χαρακτηριστικά σημεία πού θέλει
ν' αναδείξει ό συγγραφέας κι' έτσι τό συμπέρασμα τό ήθικό ή
διδασκικό τού μύθου βγαίνει πώ έπιγραμματικό, μά ή εποχή μας
θέλει πιότερη άνάλυση, πιότερη επέκταση. Μάς ικανοποιούν παρα-
πάνω οι μύθοι στην πρόζα. Η ποίηση άλλωστε σήμερα δέν είναι
μιά έπιδέξια έκφραση στιχουργική. Έξελίχτηκε διαφορετικά, τήν
θέλωμε για άλλα θέματα, για άλλες ψυχικές και διανοητικές κα-
ταστάσεις.

Και τό παιδί ακόμα σήμερα θέλει τήν πρόζα, τήν προτιμά.
Είναι διατεθειμένο νά γνωρίσει περισσότερο αναλυτικά παρά έπι-
γραμματικά τήν μιά ή τήν άλλη ύπόθεση τού μύθου.

Η Δνίς Άλεξανδρίδου μέ πολλή τέχνη κρατά τήν άρχιτεκτο-
νική και τό πλέξιμο τού μύθου. Νοιώθει κανείς τόν λογοτέχνη πού
δουλεύει μ' εύχαρίστηση τό είδος αυτό, και τόν ψυχολόγο πού σέ
μιά συνομιλία ζώων ή πουλιών κατορθώνει μέ φινέτσα νά σατι-
ρίζει και νά ερωτεύεται πολλά γεγονότα και καταστάσεις. Τό
ύφος της Δδος Άλεξανδρίδου έχει μιά μοναδική φρεσκάδα και οι
εικόνες της πολλή παραστατικότητα.

Άπτά πώ ώραία κομάρια τού βιβλίου είναι ό «Παπαγάλος»,
ό «Τσαλαπετεινός», ό «Βούβαλος και ό Κύνκος», «Βάτραχοι και
Σουσουράδα», «Λαγός και Γάϊδαρος», ή «Κουκουβάγια».

Τό βιβλίο της Δδος Άλεξανδρίδου είναι άπτά πώ αξιοσύστατα
για τις ώρες σχολής τών παιδιών είναι εύχάριστο μαζί και ώφέ-
λιμο.

P. Σ.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΒΕΛ ΦΡΕΡΗ «Παιδικό Θέατρο». Έκδοτικός όίκος Δημητρά-
κου, Αθήνα.

M. VALSA «Le meurtre des enfants de Médée chez Néophron et chez Euripide». Extrait de l'Acropole, revue du
Monde Hellénique. Le Puy, Imprimerie la aute-Loire 1930.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΠΕΡΑΤΗ «Διασπορά». Βιβλιοπ. Μ. Ζηκάκη, Αθή-
να, 1930.

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ «Τό πρόσωπον τού Ίησοῦ κατά τό
Κοράνιο», Έκδοτικός όίκος «Γράμματα» Άλεξάνδρεια-Α-
θήνα, 1930.

ΘΩΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ «Ίατρική και Δογοτεχνία», «Γράμματα»
Άλεξάνδρεια Αθήνα. 1930.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«**Νέα Έστία**» τεύχη 15 'Ιουλίου, 1ης Αύγουστου.

Στό τεύχος της 15ης 'Ιουλίου ξεχωρίζουμε τὸ ὄραιο ποίημα τῆς Μυρτιώτισσας «Τὸ κοιμητήρι τοῦ χωριοῦ». Συνεργάζονται: Τέλλος Ἀγρας, Νιρβάνας, Ἀθ. Ταρσοῦλη, Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία, Ἐλλη Λαμπρίδη, καὶ ἄλλοι.

Στό τεύχος τῆς 1ης Αύγουστου ἔχει ποίημα «Αἱματοστάλαχτη Θυσία» ἡ κ. Εἰρήνη Δεντρινοῦ.

Ὁ κ. Καιροφύλλας ἔχει ἐνδιαφέρον ἄρθρο γιὰ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ νεκρόπολις τῆς Ἰταλίας, τῆ Σπίνια. Δημοσιεύεται ποίημα «Νοσταλγίες» τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ Κ. Ν. Κωνσταντινίδη.

Στό «Δεκαπενθήμερο» ὁ κ. Εσνόπουλος γράφει γιὰ τὸ θάνατο τοῦ καλλιτέχνη Ν. Βέλμου. Μ' εὐχαρίστησέ μας εἶδαμε ἐκεῖ πὼς μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ ἐκλεκτοὺς λογίους καὶ καλλιτέχνες ἀνάλαβε μὲ τὴ συνεργασία καὶ ἄλλων φίλων τῆς τέχνης νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν τελευταία θέληση τοῦ Βέλμου, δηλαδὴ τὴν ἐκδοσὴ μεγάλου λευκώματος ποῦ νὰ περιλάβῃ ὅλες τὶς εἰκόνες ἀπὸ ἀπόψεις, μνημεῖα καὶ σκηνές τῆς ζωῆς τῆς Παλιᾶς Ἀθήνας ἀπὸ τὰ 1000—1913. Ἡ συλλογὴ αὐτὴ τοῦ μακαρίτη Βέλμου, περιλαμβάνει σπάνιες καὶ δυσεῦρετες εἰκόνες πολὺ μεγάλης σημασίας γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς πρωτεύουσας.

Ἡ «Ζωὴ σου Ζωὴ μου» τοῦ κ. Β. Ε. Βεκιαρέλη εἶναι μιὰ ἐπισκόπησις τῆς μεταπολεμικῆς εἰρηνιστικῆς κίνησεως καὶ δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὴν «Ἐρευνα» (ἐκδοτικὸς οἶκος Α. Κασιγιάνη) στό τεύχος τῆς τοῦ Μαρτίου. Ὁ κ. Βεκιαρέλης μιλεῖ γιὰ τὸν ὀφελίμου ὄργανισμὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν. Ρίχνει ἓνα βλέμμα καὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἀρχαιότητα καὶ ρωτᾷ «Μήπως οἱ ἀμφικυττώσεις δὲν ἐπαιζάν ῥόλο συμβούλων τῆς κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν;». Περιγράφει τὶς φρικτὲς καταστροφὰς τοῦ μεγάλου πολέμου. «Ἐνας μελλοντικὸς πόλεμος» λέγουν διατρεπτεῖς πολιτικοί, «μεταξὺ χωρῶν τῆς Εὐρώπης « θὰ σημεῖωνε τὸ τέλος τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ὅχι μόνον ἡ Εὐρώπη « θὰ καταστραφῇ, ἀλλὰ ὁλόκληρος ἡ λευκὴ φυλὴ θὰ ἔχει παίξει « τὸ τελευταῖο χαρτί, τὸ τελευταῖο ἀτοῦ τῆς. Ἀρκεῖ, πράγματι, « νὰ συλλογισθοῦμε ὅτι ἐπέρασαν ἔνδεκα χρόνια ἀπὸ τότε ποῦ « ἐτελείωσεν ὁ «μεγάλος» πόλεμος καὶ ὅλα τὰ προβλήματα του « μόνον ἀκόμη ἄλυστα καὶ οἱ νικηταὶ ὑποφέρουν ἐξ ἴσου μὲ τοὺς « ἡττημένους καὶ ὅσοι λαοὶ εἶχαν μείνει σὺδότεροι ὑφίστανται τὰς « συννεπίας τοῦ πολέμου (κρίσις ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας, ἀκρίβεια ζωῆς κτλ.) ὡς ἂν εἶχαν πολέμησει καὶ αὐτοί».

Παραθέτουμε μερικὲς γραμμὰς τοῦ Βεκιαρέλη γιὰ τὴν Δελφικὴν ἰδέαν σχετικὰ μὲ τὴν εἰρηνιστικὴν κίνησιν. «Οἱ Δελφοὶ σύμφωνα μὲ τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον τοῦ Ἀγγέλου καὶ τῆς Εὐσας Σικελιανοῦ ποῦ ἔχει ἀρχίσει ἤδη νὰ προσλαμβάνει σάρκα καὶ ὄσθα, θὰ εἶναι τὸ πνευματικὸν κέντρον ὄχι μόνον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ὅλων τῶν λαῶν. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Μητέρα Γῆν τὴν ὁποίαν προσπαγοῦνδίζει ὁ Ἀγγελος Σικελιανὸς σημαίνει ἀγάπην τῶν ἀνθρώπων μεταξὺ των, σημαίνει *εἰρήνην*. Τότε λέγει ὁ ποιητὴς — ὅλαι αἰ θρησκείαι θὰ εἶναι μία θρησκεία καὶ ὅλαι αἰ ἐπιστῆμαι μία ἐπιστήμη, διότι ὁ Θεὸς θὰ εἶναι ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν, «τὰ πάντα ἐν πᾶσιν».

«**Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις**» Ἰούλιος 1930.

Διήγημα τοῦ κ. Ἀδ. Παπαδήμα «Τὸ ματωμένο στόμα». Δημοσιεύεται ἡ εἰσήγησις τῆς κριτικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἀπονομὴν τῶν βραβείων τοῦ Καλοκαιρινικοῦ διαγωνισμοῦ γιὰ τὸν ὁποῖον ἔγραψε τὸ τελευταῖο μας τεύχος ἡ συνεργάτις μας Ἐλένη Χαλκούση.

«**La Revue Nouvelle**» Juin 1930.

Τὸ καλὸ αὐτὸ γαλλικὸ περιοδικὸ ὅσο πάει καὶ γίνεται ἐκλεκτικότερο εἰς τὴν ὕλην του ἔχει στό πρόγραμμά του νὰ δημοσιεύει καὶ πολλὰς μεταφράσεις ἀξιοπρόσεχτων ξένων συγγραφέων. Ἡ κίνησις του γιὰ τὰ βιβλία, τὸ θέατρο, τὴ ζωγραφικὴ πάντα πλούσια.

Ἀπ' τὸ τεύχος τοῦ Ἰουνίου: Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ καινούργιον μυθιστόρημα τοῦ Aldous Huxley «Contrepoint» μεταφρασμένον ἀπ' τὰ ἀγγλικά ἀπ' τὸν Jules Castier. Διήγημα τοῦ G. Ribemont — Dessaignes «La divine bouche». Μιὰ μελέτη τοῦ ποιητῆ κ. Albert Béguin γιὰ τὸν γερμανὸν συγγραφέα τοῦ 18ου αἰῶνα Jean Paul.

Ποιήματα σὲ γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Rainer Maria Rilke. Μιὰ νουβέλα τοῦ ἴσπανοῦ συγγραφέα Ramon Gomez — De La Serna.

«**Ἰόνιος Ἀνθολογία**». Τὸ περιοδικὸ ἔβγαλε ἓνα παράρτημα (Ἰούλιος 1930) μὲ μιὰ δήλωσιν πὼς ἀπ' τὸν Οκτώβριον θὰ ἐκδίδεται εἰς τὴν Ἀθήναι. Ἐνα τοπικὸ δὲ παράρτημα θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἐκδίδεται παραπλευρῶς εἰς τὴν Ζάκυνθο ὡς τὶς ἑορτὰς τῆς ἑκατονταετηρίδας.

Περιέχει ἄρθρα τῆς κ. Μινώτου «Ἡ σημασία τῆς ἑκατονταετηρίδας», «Πὼς ἀποφασίστηκαν νὰ γίνοντο οἱ γιορτὰς».

«**Πανόραμα**», Ἰούνιος 1930, Ἰούλιος 1930.

Ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ φέτος ἀνάλαβε τὸ περιοδικὸν, ὡς ἀρχισυντάκτης, ὁ φίλος λόγιος κ. Χρ. Γερογιάννης εἶναι αἰσθητὴ ἢ καλλιτέρεψις τῆς ὕλης του.

Στό τεύχος τοῦ Ἰουλίου δημοσιεύονται οἱ ἀπαντήσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν ὀραίαν ἐμπνευσεὴν ἔρευνα ποῦ ἐνεργοῦν τὰ «Γράμματα», μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἑορτῶν τῆς ἑκατονταετηρίδας, γιὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴν δράσιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου, μὲς εἰς τὰ ἑκατὸν τελευταῖα χρόνια.

Τὸ περιοδικὸν ἔχει ἄρθρον μὲ πολλὰς εἰκόνες καὶ σκίτσα γιὰ τὴν παράστασιν τοῦ «Προμηθεὺς Δεσμώτης» στό Μπελβεντέρε κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Ἀπ. Λεοντῆ.

Ὁ κ. Γερογιάννης δημοσιεύει ἀνέκδοτα, γινώμεις καὶ ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν ζωὴν λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν. Στό τεύχος αὐτὸ μιλοῦν ἡ Κυβέλη, ὁ Νιρβάνας, ὁ Μυράτ.

Διαβάσαμε τὸ «Κοροῖδο» τοῦ κ. Ν. Λαπαθιώτη.

«**Ἀτλαντὶς**». Μηνιαῖο περιοδικὸν, Νέα Ὑόρκη. Σημειώνομε: «Ὑμνος εἰς τὸ Μεσολόγγι» τοῦ Παλαμά, ἄρθρα γιὰ τὰ Μετέωρα, γιὰ τὸ Σούλι, γιὰ τὸ Οἰκουμένικὸν Πατριαρχεῖον.

Τὸ ἑβδομαδιαῖον γαλλόγλωσσον περιοδικὸν «Cinégraphie Journal» μᾶς δίνει πάντα ἀξιανάγνωστα φυλλάδια. Εἶναι ἓνα περιοδικὸν μὲ πληροφορίας ἀφθονοὺς γιὰ τὴν κίνησιν τῆς θεατρικῆς καὶ τῆς κινηματογραφικῆς. Ἡ ἐκπονητικὴ τῆς τοῦ πολὺ ἐνδιαφέρουσα. Σημειώνομε εἰς τὰ τελευταῖα φυλλάδια εἰκόνες τῶν καλλιτεχνῶν τῆς

έλληνικής σκηνης Κυβέλης και Γαβριηλίδη και του δραματικού συγγραφέα Α. Λεοντή.

«*Εφημερίς των Έλληνίδων*». Το γυναικείο αυτό όργανο είναι πολύ χρήσιμο και πρέπει να υποστηριχτεί. Περιέχει πολλά άρθρα για τη φεμινιστική κίνηση και γενικά για τη θέση και τη δράση της γυναίκας στις διάφορες εκδηλώσεις της. Στο φύλλο της 10ης Ιουλίου ο κ. Μαργα's γράφει για την εργασία της εξαιρετικής καλλιτέχνιδας Πηνελόπης Διαμαντοπούλου. Στο φύλλο της 17ης Ιουλίου βρίσκομε άνταπόκριση απ την 'Αλεξάνδρεια για τον γυναικείο προσκοπισμό στην πόλη μας.

«*Διθιοπικός Κόσμος*». Άδεις Άμπέμπα. Άσχολείται με το ζήτημα της μετανάστευσης Έλλήνων στην Άβησσυνία και τις δυσκολίες που παρουσιάζει.

Οι «*Νέοι Καιροί*» του Πειραιά είναι μια καλή εβδομαδιαία εφημερίδα. Βρίσκεται στο πρώτο έτος της και ίσαμε τώρα και η άρθρογραφία της και οι ειδήσεις της είναι πολύ ικανοποιητικές. Του κ. Βαλύρα οι περιγραφές πόλεων και τόπων στην Πελοπόννησο μας άρρασαν. Οι χρονογραφικές πειραιώτικες στήλες («*Πειραιϊκά σημειώματα*», «*Πειραιϊκή Ζωή*», «*Πειραιϊκά Ήμερονύκτια*») καλά γραμμένες.

«*Αλήθεια*» εβδομαδιαία κυπριακή εφημερίδα. Στο φύλλο της 17ης Ιουλίου διαβάσαμε ένα σοβαρό άρθρο του συνεργάτου μας κ. Μήτσου Ν. Μαραγκού «*Οικονομικός συγχρονισμός*». Πολλές άνταποκρίσεις απ' την Αίγυπτο για την πολιτική κρίση του τόπου μας.

«*Νέα Ήχώ*» εφημερίς του Πόρτ-Σαϊδ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΤΙΣ άρχές Σεπτεμβρίου τα «*Γράμματα*» θα κυκλοφορήσουν μια λαμπρή έκδοση — το δεύτερο τόμο, «*Συμβολή του Έλληνισμού εις την ανάπτυξιν της Νεωτέρας Αιγύπτου*», απ' το έργο του κ. Άθ. Πολίτη «*Ο Έλληνισμός και η Νεωτέρα Αίγυπτος*». Ο πρώτος τόμος του περισπούδαστου αυτού ιστορικού συγγράμματος εκδόθηκε απ' τα «*Γράμματα*» στα 1928.

Ο δεύτερος τόμος που θα κυκλοφορήσει σε λίγο αποτελείται από έννέα μεγάλα κεφάλαια (500 σελίδες) και έχει εκατό εικόνες εκτός κειμένου.

Οι τίτλοι των κεφαλαίων είναι: «*Ο Έλλην ως οκαπανεύς του πολιτισμού*—«*Ο Έλλην εργάτης εν Αιγύπτω και το έργον του*—«*Οι Έλληνες και η Αιγυπτιακή Γεωργία*—«*Οι Έλληνες και το Αιγυπτιακόν έμπόριον*—«*Οι Έλληνες και η Τραπεζιτική ζωή εν Αιγύπτω*—«*Οι Έλληνες και η Βιομηχανία εν Αιγύπτω (σε δύο κεφάλαια)*—«*Η Έπιστημονική δράσις των Έλλήνων εν Αιγύπτω*—«*Η Πνευματική και Καλλιτεχνική ζωή των Έλλήνων εν Αιγύπτω*.

Το έργο του κ. Πολίτη έχει ήδη κυκλοφορήσει και σε γαλλική έκδοση.

Η σημαντική έξυπνότητα που γίνεται στους Έλληνες της Αιγύπτου με την επιμελημένη αυτή εργασία του κ. Πολίτη είναι καταφανής, κυρίως δε στην παρούσα δύσκολη για μας τους ξένους στιγμή μες στην ακαθόριστη εξέλιξη της πολιτικής της χώρας. Το ευχάριστο είναι που ο συγγραφέας σαν άληθινός ιστορικός ήξερε να εκλέξει τα κύρια σημεία της άναμφισβήτητης συμβολής μας στον εν γένει πολιτισμό της Αιγύπτου χωρίς να σταθεί σε μονομερή έπεισόδια που βεβαίως δεν μπορούν ν' άντιπροσωπεύσουν την γενική σημαντική γραμμή της δράσης των Έλλήνων της Αιγύπτου και που δεν πρέπει να περιλαμβάνονται παρά σε επιτόλαιες άνασκοπήσεις δημοσιογραφικές.

Ο ιστορικός συγγραφέας ψυχολογεί τις καταστάσεις, μελετά τα άποτελέσματα, πάει βαθύτερα στα πράγματα, δεν παπαγαλίζει. Η εύσυνειδητη προσπάθεια του κ. Πολίτη που καθορίζει τη θέση των Έλλήνων της Αιγύπτου πρέπει να ενδιαφέρει κάθε Έλληνα, και για κάθε ξένο που θα θελήσει να μελετήσει την ιστορική εξέλιξή μας θα είναι το πιο άξιούστατο αν όχι το μοναδικό δοκουμεντό.

Ο Έκδοτικός Οίκος «*Γράμματα*» που ύποβλήθηκε σε έξαιρετικές θυσίες για να παρουσιάσει μια άρτια από κάθε άποψη έκδοση είναι άξιος των ειλικρινέστερων συγχαρητηρίων.

ΕΝΑ εξαιρετικό καλλιτεχνικό γεγονός για την 'Αλεξάνδρεια ήταν η θεατρική παράσταση του «*Προμηθέα Δεσμώτη*» του Αισχύλου απ' τον εκλεκτό θίασο της «*Εταιρίας των Έλλήνων Καλλιτεχνών*» κατά μετάφραση του διαπρεπή άλεξανδρινού συγγραφέα κ. Άποστ. Λεοντή.

Με όλο που είμαστε της γνώμης ότι οι άρχαιες τραγωδίες πρέπει να παίζονται σε άνοικτο χώρο και μ' όλο που είχαμε πρόσφατη ακόμα την έντύπωση απ' την ύπεροχη έκτέλεση του ίδιου έργου στις Έφορτές των Δελφών, νομίζομε πως για θεατρική παράσταση σε συνηθισμένη σκηνή ή παράσταση του Μπελβεντέρε ήταν απ' τις σπάνιες ως επιτυχία.

Ο κ. Γ. Μπυρλος ως Προμηθέας έξοχος. Το παίξιμό του και ως άπαγγελία και ως ήθοποιία ήτανε πραγματικά δημιουργικό. Και οι άλλοι άρτίστες, άκόμη και κείνοι που δεν είναι για τραγωδίες άπόδωσαν τους ρόλους τους με πολλή εύσυνειδησία. Η μετάφραση του κ. Λεοντή ωραία και ως λογοτέχνημα, ήτανε και θεατρικά πολύ κατάλληλη.

Στην πρώτη (το έργο έκανε σειρά παραστάσεων, έξαιρετικό πράγμα για την 'Αλεξάνδρεια) ο κ. Στέφανος Πάργας των «*Γραμμάτων*» διάβασε μια εισαγωγή στο έργο καμωμένη απ' τον σοφό έλληνιστή κ. Σ. Άθανασιάδη.

Ο ΕΚΛΕΚΤΟΣ λογοτέχνης της Κρήτης Βελ. Φρέρης έβγαλε ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο για παιδιά «*Παιδικό Θέατρο*» για μια πλήρη σχολική έορτή.

Η μουσική και οι στίχοι είναι της γυναίκας του Μαρίνας Φρέρη. Το βιβλίο περιλαμβάνει δραματάκια, κωμωδίες, φαρσοϋλες, μονόλογους και τραγούδια έτσι ευχάριστα και έξυπνα ώστε να διασκεδάζουν άκόμη και μεγάλους.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Φρέρη ἦρθε σὲ κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπ' τὰ παλῆα καὶ χιλοειπωμένα πού ἐπαναλαμβάνουν κάθε χρόνο τὸ παιδάκια στὶς σχολικὲς ἐορτές. Οἱ διάλογοι εἶναι ὄλο δροσιά, ἡ γλῶσσα του ζωντανὴ καὶ εὐκολοκατάληπτη, καὶ ἔχει πολλὰς θεατρικὰς ἀρετὰς. Συνιστοῦμε θερμὰ τὸ ὥραϊο αὐτὸ βιβλίον στὰ σχολεῖα μας. Χώρια πού θὰ εἶναι μιὰ ἐπιτυχία γιὰ παιδικὴ ἐορτή, δίνει καὶ τὴν εὐκαιρία νὰ διδαχτοῦν τὰ παιδιὰ πολλὰ πράγματα.

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου τυπώνεται καὶ ἡ μουσικὴ τῶν τραγουδιῶν πού παρεμβάλλονται μετὰ τὰ δραματάκια καὶ τὶς κωμωδίες, μιὰ μουσικὴ εὐκολομάθητη καὶ πολὺ σύμφωνη μὲ τὸ ἔργο πού συνοδεύει.

ΜΕ ΠΟΛΛΗ χαρὰ πληροφορηθήκαμε ἀπ' τὴν Ἀθήνα ὅτι ψηφίστηκε διάταγμα γιὰ λαγεῖο πρὸς ὄφελος τῶν Δελφικῶν Ἑορτῶν. Ὁ κ. Σικελιανὸς πού θυσίασε ὑπέρογκα χρηματικὰ ποσὰ γιὰ τὴν πραγματοποιήσῃ τοῦ μεγάλου σκοποῦ του θὰ μπορέσει τώρα, μιὰ πού ἐξασφαλίστηκε τὸ ὑλικὸ μέρος τοῦ ἔργου, νὰ ἀφιερῶθαι ἀποκλειστικὰ στὴν ἐπιτυχία τοῦ ὅλου προγράμματος τῆς Δελφικῆς Ἰδέας, καὶ στὴ πιὸ πλέρια διάδοσή της στὸ ἐξωτερικόν.

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ τῶν γαλλόφωνων φύλλων «Cinégraphie Journal» καὶ «Phare Egyptien» κ. Α. Ἱερώνυμος πρόσφερε τῇ Δευτέρᾳ 4 Αὐγούστου στὸ «Τροκαντερό» ἓνα σουπέ πρὸς τιμὴν τῆς μεγάλης καλλιτέχνιδας τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς Κυβέλης.

Στὸ σουπέ παρευρέθησαν χώρια ἀπ' τοὺς ἠθοποιούς τῆς «Ἐταιρίας τῶν Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν» ὁ Διευθυντὴς τῶν «Γραμμάτων» Στέφανος Πάργας, ὁ Ἀπόστ. Λεοντῆς, ὁ Γ. Μπουῖρος, ἡ διευθύνουσα τὸ περιοδικὸν μας Ρίκα Σεγκοπούλου, ὁ Γιάγκος Πιερίδης, ὁ Leoncavallo, ὁ Χριστοδούλου, ὁ Α. Σεγκόπουλος, ὁ Kem, ὁ Salinas, ὁ Colona, ὁ Ἀνατολεας, ὁ Χαλκέας.

Ἡ βραδυνὰ πέρασε πολὺ εὐχαριστα, ἔγιναν προποσεῖς, ἀπαγγέλθηκαν ποιήματα Καβάφη, Παπαντωνίου, Λαπαθιώτη καὶ ἄλλων. Ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση ἔκανε ἡ ὥραϊα ἀπαγγελία ποιήματος τοῦ Σικελιανοῦ ἀπ' τὸν κ. Μπουῖρο.

Ο ΔΙΑΛΕΧΤΟΣ συνεργάτης μας κ. Τέλλος Ἄγρας μᾶς ἔστειλε ἓνα ἄρθρον σὰν ἀπάντησιν στὴ διάλεξιν τοῦ κ. Γιοφύλλη «τὸ χιουμορ τοῦ Καβάφη» πού δημοσιεύτηκε στὸ τελευταῖον μας τεῦχος. Δυστυχῶς τὸ λάβαμε πολὺ ἄργα ὅταν τὸ τεῦχος μας αὐτὸ ἦταν στὰ πιεστήρια καὶ ἔτσι ἀναγκαστικὰ ἔμεινε γιὰ νὰ δημοσιευτεῖ στὸ ἐρχόμενον.